ΙΔΡΥΜΑ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ
ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΜΕΛΟΥΡΓΟΙ
BYZANTINE AND POSTBYZANTINE COMPOSERS

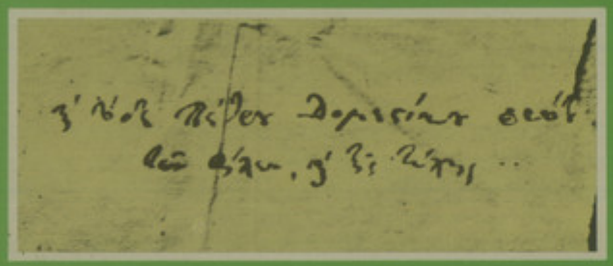

4

ΠΕΤΡΟΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΣ

(1735 ΠΕΡ. — 1778)

PETPOS PELOPONNESIOS

(1735 Circa — 1778)

Ψάλλει Χορὸς Ἱεροψαλτῶν μὲ Χοράρχην τὸν Ἄρχοντα Πρωτοψάλτην
Θρασύβουλον Στανίτσαν

STEREO

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΜΕΛΟΤΡΓΟΙ
Παραγωγή τοῦ Ἱδρύματος Βυζαντινῆς Μουσικολογίας :
ὁ Σερβίων καὶ Κοζάνης ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ, Διευθυντής

ΠΕΤΡΟΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΣ (1735 περ. — 1778)

Κείμενα, φωτογραφίαι καὶ καλλιτεχνικὴ καὶ γενικὴ Διεύθυνσις : ΓΡ. Θ. ΣΤΑΘΗΣ, Θεολόγος-Μουσικολόγος

Διδάσκαλος καὶ Διευθυντὴς τοῦ Χοροῦ :
ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ ΣΤΑΝΙΤΣΑΣ, Πρωτοψάλτης
τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας

Παραγωγή : Ἵδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας

Ἐπίτιτλο κόσμημα καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ Εἱρμολογίου τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου (χρνφ. Παντελεήμονος 910, τέλη ΙΗ' αἰ.), φ. 70r.

BYZANTINE AND POSTBYZANTINE COMPOSERS
Produced by the Institute of Byzantine Musicology :
DIONYSIOS, Metropolite of Serbia and Kozani, Director

PETROS PELOPONNESIOS (1735 c. — 1778)

Texts, photographs and Art Direction : GR. STATHIS
Theologian-Musicologist

The Choir was taught and diriged by : THRAS. STANITSAS, Protopsaltes of the Great Church.

COPYRIGHT © 1980 INSTITUTE OF BYZANTINE MUSICOLOGY
ATHENS. ALL RIGHTS RESERVED.
RECORDS MADE IN GREECE BY C.G.C.G. LTD. - 1980
JACKET PRINTED BY EMI GREECE S.A. - ATHENS

IBM 104 (I — II)

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΜΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΜΕΛΟΥΡΓΟΙ

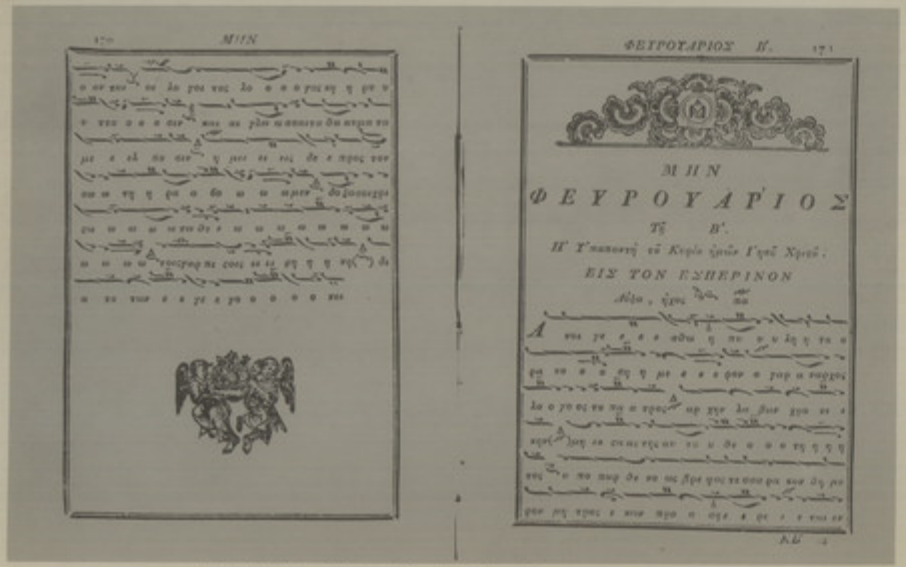

Οἱ σελίδες 170 - 171 τῆς α' ἐκδόσεως τοῦ Δοξασταρίου τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου τὸ 1820 ἐπὶ Βενετοκρατίας.

Ἐξώφυλλο: Ὁ Πέτρος Πελοποννήσιος σὲ εἰκονογράφηση τοῦ 1815 (κώδικας Μ. Λαύρας Θ 178) — καὶ ἰδιόχειρη σημείωσή του στὸν κώδικά του, Ξενοφῶν I, φ. ηʹ+ (388+).

INSTITUTE OF BYZANTINE MUSICOLOGY

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΜΕΛΟΥΡΓΟΙ

Μία σειρὰ τῶν κυριοτέρων Μελουργῶν τῆς Βυζαντινῆς Ψαλτικῆς Τέχνης
ἐκδιδομένη ὑπὸ τοῦ Ἱδρύματος Βυζαντινῆς Μουσικολογίας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

BYZANTINE AND POSTBYZANTINE COMPOSERS

A series of the main Composers of the Byzantine Psaltic Art
edited by the Institute of Byzantine Musicology of the Holy Synode of the Church of Greece

Γενικὸς ἐκδότης: ΓΡ. Θ. ΣΤΑΘΗΣ | General Editor: GR. STATHIS

4

ΠΕΤΡΟΣ ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΟΣ Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΣ * PETROS LAMPADARIOS PELOPONNESIOS

ΔΙΣΚΟΙ: ΔΥΟ — REKORDS: TWO

Δίσκος Πρῶτος / Record One

Ὄψις Α' / Side A

1. Κεκραγάρια· *Κύριε ἐκέκραξα — Κατευθυνθήτω*, ἤχος α' στιχηρὰ ἀναστάσιμα· *Τὰς ἐπιφορὰς — Κυκλώσατε*
2. Τριῳδικὸ τοῦ Μεγαλοσταυροῦ· *Ἀξίον ἐστίν*, ἤχος β'
3. Κάθισμα· *Τὴν ἀρωδόνησιν τῆς παθοποιοῦ σου*, ἤχος τρίτος
4. Ἀναβαθμοὶ τῶν ἀφρῶν· *Ἐκ νεότητός μου*, ἤχος δ' λογγότος
5. Πολυέλεος· *Δόξαν, Κύριε*, ἤχος πλ. α' (ἐκλογὴ στίχων)

Ὄψις Β' / Side B

6. Τὸ τριῳδικὸ μάθημα καὶ τὸ κράτημα τοῦ αὐτοῦ πολυελέου· *Δόξα Πατρί· Ἡ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ... — Ἀμνὲ, Τιμόθεε*

Δίσκος Δεύτερος / Record Two

Ὄψις Α' / Side A

7. Εἰλητήρια· τὰ πανυστατικὰ, ἤχος πλ. α' κα
8. Δοξολογία ἀρχή — (ἐκλογὴ ἐκτὸς στίχων), ἤχος δ' κγα
9. Κοινωνικὸ τῆς Τρίτης· *Εἰς μνημόσυνον*, ἤχος βαρύς

Ὄψις Β' / Side B

10. Τὸ δοξαστικὸ τῶν ἀποστίχων τοῦ ὄρθρου τῆς Μ. Τετάρτης (τὸ τριῳδικὸ τῆς Κασσιανῆς — Μ. Τρίτης ἑσπέρας). Μέλος ἀρχὴ στιχηραρικὴ· *Κύριε ἡ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις*, ἤχος πλ. δ'

Διάρκεια / Timing: — Α' (1) 4' 45" / (2) 1' 30" / (3) 3' / (4) 3'30" / (5) 8' 30" / (6) 22' 30" — Β' (7) 8' 00" / (8) 6' 25" / (9) 8'10" / (10) 22' 30"

Τὸν 20μελῆ Χορὸν τῶν Ἱψαλτῶν ἐδίδαξε καὶ διηύθυνε ὁ ἄριστος Πρωτοψάλτης τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας
Θρασύβουλος Σταυρίτης

The 20membered Choir of the Chanters was taught and diriged by the famous Protopsaltes of the Ecumenical Patriarchate
Thrasyvoulos Stanitsas

Τὰ μέλη τοῦ Χοροῦ / The Choir

Θεόδωρος Βασιλικός, Γεώργιος Λαμπρόπουλος, Συμεὼν Μαραγκιώδης, Δημήτριος Μαραγκιώδης, Εὐάγγελος Μένεγας, Λεωνίδας Οἰκονόμου, Ἀθανάσιος Παϊβανός, Δημοσθένης Πετκόπουλος, Ἀνδρέας Πετρελεκίδης, Ματθαῖος Φελόνης. — Σπυρίδων Ἀποστόλου, Νικόλαος Ἀραπίδης, Γεώργιος Βελῆς, Ἀμφιλόχιος Γκιουζέλης, Ἠλίας Πουγουνίας, Νικόλαος Σταμούλης, Νικόλαος Χατζῆς

Theodoros Vasilikos, George Lambropoulos, Symeon Maraghiôs, Demetrios Maraghoes, Evangelos Menegas, Leonidas Oikonomou, Athanasios Paivanás, Demosthenes Petkopoulos, Andreas Petrelekiôs, Matthaios Felonas. — Spyridon Apostolou, Nikolaos Arapides, George Valés, Amphilochios Ghiouzélis, Elias Pougounias, Nikolaos Stamoulas, Nikolaos Chatzées

Κείμενα, ἐξώφυλλον καὶ φωτογραφίαι ἐπὶ Γρ. Θ. Σταθῆ . *Texts, Frontispiece and Photographs by Gr. Stathis*

ΑΘΗΝΑΙ — ATHENS

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΟΙ ΜΕΛΟΥΡΓΟΙ

4

ΠΕΤΡΟΣ ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΟΣ Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΣ

Κείμενα καὶ φωτογραφίες ὑπὸ Γρ. Θ. Στάθη, δρ. Θ. – Μουσικολόγου
ἐπιστημονικοῦ συνεργάτου τοῦ Ἱδρύματος Βυζαντινῆς Μουσικολογίας

Ἡ τέταρτη αὐτὴ ἐδῶ μουσικολογικὴ σπουδή, στὴ σειρὰ «Βυζαντινοὶ καὶ Μεταβυζαντινοὶ Μελουργοὶ» τοῦ Ἱδρύματος Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, ποὺ παρουσιάστηκε σὲ δημόσια σύναξη στὴν αἴθουσα «Ὀλύμπια» τῆς Ἐθνικῆς Λυρικῆς Σκηνῆς Ἀθηνῶν, τὴν Δευτέρα 15 Ὀκτωβρίου 1979, εἶναι ἀφιερωμένη στὸν μεγάλο δάσκαλο τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης, τὸν ξακουστὸ Πέτρο Πελοποννήσιο, λαμπαδάριο τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ποὺ τὸ μουσικό του δαιμόνιο, ἡ δραστηριότητά του καὶ ἡ προσφορά του στὴν ἁσματολογία τῆς Ἐκκλησίας μας ἀλλὰ καὶ στὴ μουσικὴ τέχνη αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ σφράγισαν τὸ τρίτο τέταρτο τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνα καὶ ἀπετέλεσαν ἕνα σταθμὸ στὴν ἐξέλιξη τῶν ψαλτικῶν πραγμάτων.

Ὁ χαρακτήρας τῆς σπουδῆς αὐτῆς εἶναι πανηγυρικὸς καὶ μαζὶ ἐπιμνημόσυνος· πανηγυρικὸς ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, γιατὶ ὁ λόγος καὶ τὰ ψάλματα γίνονται σὲ τιμὴ καὶ ἔπαινο τοῦ μεγάλου δασκάλου καὶ τοῦ σπουδαίου ἔργου του, ἐπιμνημόσυνος ὡστόσο ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, γιατὶ πέρυσι τὸ χειμῶνα συμπληρώθηκαν διακόσια χρόνια ἀπ' τὸ θάνατό του καὶ ἡ ἐπέτειος αὐτὴ ἔπρεπε νὰ μὴν περάσει ἀπαρατήρητη.

Ἂς στρέψουμε εἰδικότερα τὸ λόγο πρὸς τὸν «ἁσματικὸν τέττιγα τῆς Ἐκκλησίας», τὸν λαμπαδάριο Πέτρο.

«Πέτρος ὁ λαμπαδάριος, Λακεδαίμων, διδάσκαλος μέγας, κατὰ δὲ τοὺς Ὀθωμανοὺς χιρσὶζ Πέτρο [=κλέπτης Πέτρος]· διότι ὅταν καὶ πρώτην φορὰν ἤκουε νέον μέλος, διὰ τῆς γραφῆς ἔκλεπτεν αὐτό... Οὗτος γράφων ἡμέρας καὶ νυκτὸς καὶ ἐξηγῶν τὰ παλαιὰ μουσικὰ μαθήματα, καὶ ἐπιμελούμενος εἰς τὸ νὰ γράφῃ κάθε μελωδίαν ἥτις ἤρχετο εἰς τὴν φαντασίαν του ἢ ἔξωθεν ἢ ἔσωθεν, (διότι διέκρινε, λέγουσι, μελωδίαν γινομένην ἀπὸ τοῦ ἀνέμου, προσβάλλοντος εἰς τὰς ὑέλους τῶν θυρίδων), καὶ μελίζων κατὰ τὰ μακάμια καὶ τοὺς ρυθμοὺς τῶν Ὀθωμανῶν, στίχους, ὅσοι τοῦ ἐδίδοντο, (διότι ἐπεκράτει κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τοὺς εὐγενεῖς καὶ τοὺς λογίους τοῦ ἡμετέρου γένους πνεῦμα στιχομανίας), σχεδὸν ἔφθασεν εἰς τὸ νὰ φέρῃ τοὺς μουσικοὺς χαρακτῆρας ἀπὸ συμβόλων εἰς γράμματα. Καὶ μόνος ἀπὸ τοὺς καθ' ἡμᾶς μουσικοὺς ἴσως ἐπλησίασεν εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἕξεως τῆς πρακτικῆς μουσικῆς. Διότι τὸ ἱστορούμενον περὶ τῶν ἑλλήνων μουσικῶν, ὅτε τοῖς Ὀθωμανοῖς ἐάλω Κωνσταντινούπολις, ὅτι μέλη παιζόμενα μὲ τὰ μουσικὰ ὄργανα, ἐκεῖνοι εὐθὺς ἅμα τῷ παίζεσθαι ἠδύναντο νὰ τὰ γράφωσι, καὶ ἀπὸ πρώτην ἀκοὴν νὰ τὰ προφέρωσιν ἀπαραλλάκτως, καὶ τὸ ὁποῖον ἀπιστεῖται ἀπὸ πολλούς, τοῦτο βεβαίως ὁ Πέτρος ἀπέκτησε, καθὼς μᾶς πληροφοροῦσιν οἱ αὐτόπται, τὸ ἀξιόπιστον ἔχοντες, διότι εἰσὶν οἱ πρώτιστοι τοῦ ἡμετέρου γένους. Ἔπαιζον λοιπὸν οἱ Ὀθωμανοὶ νέας μελωδίας καὶ ἀνηκούστους, ἐφευρημένας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, ὁ δὲ καὶ ἔγραφεν αὐτάς, καὶ τὰς ἔψαλλε, καὶ μὲ τὸ ταμπούρι τὰς ἔπαιζε. Τοῦτο γνωσθὲν τῷ τότε κρατοῦντι, προεξένησεν αὐτῷ τὴν παρ' ἐκείνου εὔνοιαν καὶ τὴν εἰς τὰ παλάτια εἴσοδον ἐλευθέραν».

1.– Ὁ Πέτρος Πελοποννήσιος σὲ εἰκονογράφηση τοῦ 1815 (κώδικας Μ. Λαύρας Θ. 178)

–Petros Peloponnesios dans une illustration du 1815 (Grande Lavra Θ. 178)

Αὐτὴ ἡ πολυσήμαντη μαρτυρία προέρχεται ἀπ' τὸν Χρύσανθο Μαδυτινό, ἐπίσκοπο Δυρραχίου, τὸν θεωρητικὸ τῆς Νέας Μεθόδου ἀναλυτικῆς βυζαντινῆς σημειογραφίας ποὺ προέκυψε ἀπ' τὴ μεταρρύθμιση τοῦ 1814. Τὴν μετέφερα ὁλόκληρη, γιατὶ εἶναι τὸ βασικὸ διάγραμμα γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴν ἀξία καὶ προσφορὰ τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου. Παραπλήσια μᾶς πληροφορεῖ καὶ ὁ Νικηφόρος Καντουνιάρης, ἀρχιδιάκονος τοῦ θρόνου Ἀντιοχείας καὶ διδάσκαλος τῆς Μουσικῆς ἀργότερα στὴν ἡγεμονικὴ Σχολὴ τοῦ Ἰασίου· «Πέτρος λαμπαδάριος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὁ Λακεδαίμων, ὁ ἐπονομασθεὶς μέγας ἕνεκεν τοῦ φιλοπόνου αὐτοῦ. Οὗτος ἐντελὴς ὢν ἐν τῇ τέχνῃ καὶ ἀτελὴς εἰς τὸ τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν ὕφος, ἐδόθη ὅλος

ἐν τῇ ἔξω μουσικῇ, εἰς ἥν εὐδοκίμησεν ὡς οὐδείς ἄλλος τῶν πρό αὐτοῦ, καί ἐν τοῖς ἔξω σχεδόν· καταγινόμενος δέ ἵνα καλλωπίσῃ καί τι περί τά σύμμικτα, ἀπέθανεν ἀπό πανώλην νόσον».

Πέρ' ἀπ' αὐτή τή σκιαγράφηση καί γενική ἀποτίμηση τῆς ἀξίας τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου, οὔτε ὁ Χρύσανθος, οὔτε ὁ Νικηφόρος Καντουνιάρης, οὔτε βέβαια κανένας ἄλλος μᾶς προσφέρει ἀκριβεῖς χρονολογίες γιά τή γέννησή του καί τά διάφορα στάδια τῆς δραστηριότητάς του. Πολύ ἀργότερα, τό 1890, ὁ μέγας πρωτέκδικος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Γεώργιος Παπαδόπουλος, ὁ ὁποῖος κατέγινε μέ τή συγκέντρωση τῶν εἰδήσεων γιά τόν Πέτρο Πελοποννήσιο, προσφέρει σάν ἔτος γεννήσεως τό 1730 καί σάν ἔτος θανάτου τό 1777. Εἴμαστε ἀναγκασμένοι νά βασανίσουμε λίγο τά πράγματα γιά νά χαράξουμε τό ἱστορικό διάγραμμα τῆς ζωῆς καί τοῦ ἔργου τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου.

* * *

Οἱ μαρτυρίες τοῦ Χρυσάνθου ὅτι «τῆς μελοποιίας ἤρξατο, ὅταν ἦτον ἀκόμη δομέστικος ἀριστερός» καί ὅτι «ἐποίησε δέ ταῦτα πάντα ἐν ὀλίγῳ διαστήματι καιροῦ· διότι λαμπαδάριος ἔτι ὤν τόν βίον μετήλλαξε, λοιμοῦ παρανάλωμα γενόμενος», συνηγοροῦν γιά μιά βραχύτητα βίου τοῦ Πέτρου. Πρώτη μνεία πού συναντᾶμε ὅτι ὁ Πέτρος ἦταν δεύτερος δομέστικος εἶναι τό ἔτος 1764, πού λάμβανε μάλιστα μισθό 100 γρόσια ἐτησίως. Ὡς δεύτερος δομέστικος —ἦταν βοηθός τοῦ λαμπαδαρίου τότε Δανιήλ— ἔπρεπε νά ἦταν πολύ νεώτερος, δηλαδή 20 μέ 25 χρονῶν, ἔστω κι ἄν ἦταν κιόλας 3-4 χρόνια δομέστικος νωρίτερα ἀπ' τό 1764. Ἡ ἐξέχουσα ἄλλωστε μουσική του ἀντίληψη, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπ' τό ἔργο του, πρέπει νά εἶχε ἐκδηλωθῆ πολύ πρώιμα, καί δέν εἶναι καθόλου φυσιολογικό νά ἦταν αὐτός ὁ ταλαντοῦχος μουσικός στά 34 του χρόνια —ἄν τόν θέλουμε γεννημένο στά 1730— μόνο δεύτερος δομέστικος. Ὕστερα ἀπ' τούς συλλογισμούς αὐτούς εἴμαστε ἀναγκασμένοι νά μετακινήσουμε τουλάχιστον στά 1735 ἄν ὄχι στά 1740 τή χρονολογία γεννήσεως τοῦ Πέτρου.

Ἡ χειρόγραφη παράδοση εἶναι ὁμόφωνη στό ὅτι ὁ Πέτρος ἦταν Πελοποννήσιος καί μάλιστα Λακεδαιμόνιος. Λακεδαιμόνιον τόν μαρτυρεῖ κι ὁ μαθητής του ὁ Πέτρος ὁ Βυζάντιος σέ αὐτόγραφους κώδικές του· σέ ἕναν μάλιστα, τοῦ ἔτους 1809 ἀναφέρεται σέ ἰάμβους· «Πέτρου τοῦ μελῳδοῦ τοῦ Λάκωνος ἐξέφυν...». Σέ ὁμιλία του στά ἐγκαίνια τοῦ μνημείου τοῦ Πέτρου λαμπαδαρίου πού ἱδρύθηκε στή Σπάρτη ὁ Παναγιώτης Πουλίτσας ἀνέφερε ὅτι ὁ Πέτρος καταγόταν ἀπ' τό χωριό Ἀναβρυτή τῆς Λακεδαιμονίας καί λεγόταν μάλιστα Ἀλατσᾶς ἤ Ἀλατζᾶς. Δυστυχῶς πουθενά στά χειρόγραφα δέν ἀπαντᾶ τέτοια ἐπωνυμία τοῦ Πέτρου καί πουθενά δέν ἀναφέρεται ἡ Ἀναβρυτή ὡς τόπος καταγωγῆς του. Τό ἴδιο ἀτεκμηρίωτη εἶναι καί ἡ πληροφορία πού δίνει ὁ Fétis στό βιβλίο του *Histoire generale de la Musique*, ὅτι ὁ Πέτρος εἶχε πατρίδα τήν Τριπολιτσά, στό Μοριά.

Ἀπ' τήν Πελοπόννησο, ἐν πάσῃ περιπτώσει, φαίνεται πώς πέρασε οἰκογενειακῶς καί ἐγκαταστάθηκε στήν εὐημεροῦσα τότε Σμύρνη, ὅταν ἀκόμα ἦταν μικρός· «Οὗτος ἐμαθήτευσε παιδόθεν ἐν Σμύρνῃ εἴς τινα μουσικόν ἱερομόναχον, ἀπό τόν ὁποῖον ἐπέρασεν ἀρκετά μαθήματα» σημειώνει ἱστορικώτατα ὁ Χρύσανθος, καθώς αὐτό προσεπιμαρτυρεῖται ἀπ' τά χειρόγραφα. Συγκεκριμένα, σέ αὐτόγραφο κώδικά του στά 1767 ὁ Δημήτριος Λῶτος, πρωτοψάλτης Σμύρνης καί φίλος τοῦ Κοραῆ, ἀνθολογεῖ τή σύνθεση τοῦ Πέτρου *Συμφώνω πᾶσα σάρξ βροτεία* καί ἐπιγράφει· «Πέτρου Μπερδάκι ἐκ Μορέως μαθητοῦ τοῦ κύρ Θεοδοσίου, τά νῦν δέ χρηματισθέντος δομέστικος (sic) τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας». Ἑπομένως ὁ πρῶτος δάσκαλος τοῦ Πέτρου ὑπῆρξε ὁ φημισμένος Χῖος ἱερομόναχος Θεοδόσιος, πρωτοψάλτης Σμύρνης, δάσκαλος καί τοῦ *Δημητρίου Λώτου*. Ὁ Θεοδόσιος ἀκμάζει γύρω στά 1750 πού γράφει καί σπουδαίους μουσικούς κώδικες. Δέν πρέπει νά περάσει ἀπαρατήρητος ἐδῶ καί ὁ χαρακτηρισμός Μπερδάκης, πού ἴσως ἀποτελεῖ καί τό ἐπώνυμο τοῦ Πέτρου.

Ἀπ' τή Σμύρνη ὁ Πέτρος πῆγε στήν Κωνσταντινούπολη καί «ἐμαθήτευσεν εἰς τόν πρωτοψάλτην Ἰωάννην, τόν ὁποῖον καί ἐμιμεῖτο εἰς τά μέλη του, κατ' ἐκεῖνον ἐκφράζων αὐτά». Εἶναι ἄγνωστον, ὡστόσο, πότε ἀκριβῶς ὁ Πέτρος πῆγε στήν Κωνσταντινούπολη. Αὐτό πρέπει νά ἔγινε τήν πενταετία 1755-1760. Φαίνεται πώς ὁ ζῆλος του νά τελειοποιηθῆ στήν τέχνη τόν ὁδήγησε πρῶτα σάν μαθητή στόν Ἰωάννη, μέ πρόταση τοῦ ὁποίου ὁπωσδήποτε πολύ νωρίς θά διορίστηκε β' δομέστικος στόν πατριαρχικό Ναό. Καί σ' αὐτό θά συνέβαλαν καί τό χάρισμα τῆς ἡδυφωνίας, τό ὁποῖο ὁμολογεῖ στούς ἐπιτάφιους στίχους ὁ συμπατριώτης του Ἰάκωβος ὁ μετέπειτα πρωτοψάλτης, παρ' ὅλο πού εἶχε λόγους νά τόν φθονεῖ, καθώς καί ἡ μιμητική του ἱκανότητα στό ὕφος, δείγματα καί τά δυό ἐξόχου μουσικοῦ ταλέντου.

Ἡ μετάβαση τοῦ Πέτρου στήν Κωνσταντινούπολη καί ἡ ὕπαρξή του ἐκεῖ συμπίπτει μέ τήν ἀποφασιστικῆς σημασίας ζύμωση γιά τήν ἁπλοποίηση τῆς μουσικῆς γραφῆς, ὕστερα καί ἀπό παρότρυνση τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχη Κυρίλλου τοῦ Ε', στά 1756. Ὁ Ἰωάννης πρωτοψάλτης καί ὁ λαμπαδάριος Δανιήλ εἶναι οἱ δυό μεγάλοι δάσκαλοι πού ἀρχίζουν συστηματικά νά ἀναλύουν τήν παλαιά γραφή. Ὁ Πέτρος, ὁ μαθητής τους, εἶναι ὁ εὐφυής μουσικός πού καταγράφει τήν παράδοση τῶν διδασκάλων του, «τοῦ μακαρίτου κύρ Ἰωάννου πρωτοψάλτου καί Δανιήλ λαμπαδαρίου», ὅπως ἀναγράφει ὁ ἴδιος σέ ἰδιόχειρο κώδικά του. Χρονικά ἀπ' τίς ἐξηγήσεις — καταγραφές αὐτές τοῦ Πέτρου προηγήθηκαν οἱ προσωπικές του συνθέσεις. Ἀρχαιότερη ἔνδειξη τῆς μελουργικῆς δραστηριότητάς του εἶναι τό ἔτος 1763. Στό χειρόγραφο Ξενοφῶντος 150 (περί τό 1770), φ. 34β σημειώνεται· «Ἐτονίσθησαν οἱ παρόντες τρεῖς ψαλμοί *Μακάριος ἀνήρ* τῷ αψξγ' ἔτει». Εἶναι χαρακτηριστικό πώς ὁ Πέτρος ἐδῶ δέν συνοδεύεται ἀπό κανένα ὀφφίκιο. Σέ ἄλλη περίπτωση πάλι πού ἀνθολογεῖται καθώς φαίνεται πρώιμο μελούργημά του, ὁ πολυέλεος *Βαβυλῶνος, ἀλληλούια*, χαρακτηρίζεται ὡς «Πέτρος ὁ νέος»· ὁ χαρακτηρισμός αὐτός ἀντιδιαστέλλει τόν Πελοποννήσιο ἀπ' τόν Πέτρο Μπερεκέτη, ἀλλά μαζί ἐξυφαίνει τόν Πέτρο ὡς νεοφανή μελωδό, ἀφοῦ ὁ Πέτρος Μπερεκέτης εἶχεν ἀφήσει ἐποχή.

Ἀπό β' δομέστικος «ὁ Πέτρος διά μεσιτείας δυνατωτέρων παραβάς τήν τάξιν ἔγινε λαμπαδάριος καί ἐπῆρε δομέστικόν του τόν Βυζάντιον Πέτρον». Τοῦτο ἔγινε μετά τόν θάνατο τοῦ πρωτοψάλτου Ἰωάννου καί τόν φυσιολογικό προβιβασμό στήν πρωτοψαλτία τοῦ μέχρι τότε λαμπαδαρίου Δανιήλ. Λαμπαδάριος, κατά τήν τάξη, ἔπρεπε νά προβιβασθῆ ὁ α' δομέστικος τότε Ἰάκωβος ὁ Πελοποννήσιος, ἀξιώτατος καί περίφημος καί αὐτός μουσικός. Αὐτή ἡ ἀνωμαλία στή διαδοχή τῶν ὀφφικιαλίων τῶν πατριαρχικῶν ἀναλογίων στοιχειοθετεῖ μιάν ἔνδειξη γιά τήν δραστηριοποίηση τῆς προσωπικότητας τοῦ Πέτρου καί τήν αὐθεντική του ἐπιβολή στά ψαλτικά πράγματα τῆς Πόλης. Οἱ «δυνατώτεροι», πού ἴσχυσαν στήν ἀταξία αὐτή, δέν μπορεῖ νά ἦταν ἄλλοι ἀπ' τόν σουλτάνο Χαμίτ τόν Α' καί τόν πατριάρχη Σαμουήλ τόν Χατζερῆ. Αὐτό σημαίνει πώς γιά νά κερδίσει τήν εὔνοιά τους πρέπει νά εἶχε κιόλας ἐπιδείξει στοιχεῖα ὄχι τυχαίας φυσιογνωμίας καί ὁπωσδήποτε θαυμαστῆς μουσικῆς δεξιότητας.

*

Λαμπαδάριος ἔγινε κάπου μεταξύ τοῦ 1769 καί 1773· καί τοῦτο γιατί ὑπάρχει κενό στίς χρονολογικές ἐνδείξεις γιά τό πότε πέθανε ὁ πρωτοψάλτης Ἰωάννης καί τόν διαδέχθηκε ὁ Δανιήλ. Ἡ πράξη τοῦ Πέτρου νά πάρει δομέστικό του τόν μαθητή του Πέτρο τόν Βυζάντιο εἶναι κάτι πού τόν χαρίζει γιά λίγο ἀπ' τίς δυό ἄλλες μουσικές προσωπικότητες· τόν πρωτοψάλτη Δανιήλ καί τόν α' δομέστικο Ἰάκωβο. «Ἐκ τούτου γοῦν ἐφθονεῖτο, λέγουσιν, ὑπό τε τοῦ Ἰακώβου καί τοῦ διδασκάλου Δανιήλ· καί ἐσώζετο ἐν αὐτοῖς μῖσος κρυπτόν μέν, ὑπεφαίνετο δέ καί ἐνίοτε».

Τά χρόνια τῆς λαμπαδαρίας τοῦ Πέτρου, 6 μέ 8, εἶναι τά πιό γόνιμα χρόνια καί τά ἀποφασιστικά γιά τήν ἐξέλιξη τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης. Κοντά στά 1770 εἶχε τελειώσει τό Εἱρμολόγιο καί τό Ἀναστασιματάριο· συνέθεσε καί τό Δοξαστάριο καί συμπλήρωσε ἔτσι τό «νέο ὕφος», δηλαδή τό σύντομο εἱρμολογικό καί τό σύντομο — νέο στιχηραρικό εἶδος τῆς μελοποιίας σέ σχέση μέ τήν μέχρι τότε ᾀσματική πράξη. Βέβαια ὁ Πέτρος Πελοποννήσιος δέν εἶναι ὁ ριζοσπάστης μεταρρυθμιστής στήν ψαλτική παράδοση, ἀφοῦ τό μέν Εἱρμολόγιό του εἶναι μιά τροποποίηση μέ συντμήσεις τοῦ Εἱρμολογίου τοῦ Μπαλασίου καί Ἀναστασιματάριο καί σχεδόν καί τό Δοξαστάριο ἀποτελοῦν τήν καταγραφή τῆς παραδόσεως τοῦ Δανιήλ πρωτοψάλτου. Ὅλα αὐτά ἀποτελοῦν τήν καταγραφή τῆς τρέχουσας τότε ᾀσματολογίας, ἡ ὁποία ἔκλινε πρός τό σύντομο. Τά πολύ σύντομα μέλη, ἐξ ἄλλου, πάντοτε ὑπῆρχαν· τώρα ὅμως, κι αὐτό εἶναι μιά προσφορά ἀξιολογώτατη, καταγράφονται, χάρις στήν ἀναλυτικώτερη γραφή, γιά τήν ὁποία πολύ μόχθησε ὁ Πέτρος «ἐργαζόμενος ἡμέρας καί νυκτός».

Δυό χειρόγραφοι κώδικες μέ 278 καί 297 φύλλα ἀντίστοιχα, γραμμένοι ἀπ' τό χέρι τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου, περιέχουν «ἐξηγήσεις θέσεων κατά τήν παράδοσιν τοῦ μακαρίτου κύρ Ἰωάννου πρωτοψάλτου καί Δανιήλ λαμπαδαρίου.» Περιέχονται ἐκεῖ τά μεγάλα ἀνοιξαντάρια, τό *Μακάριος ἀνήρ τῶν παλαιῶν μελουργῶν*, λίγα μαθήματα, ὅλο τό Κρατηματάριο, ὅλο τό Οἰκηματάριο — Ἀκάθιστος τοῦ Κλαδᾶ, τά Ἅπαντα τοῦ Πέτρου Μπερεκέτη, οἱ δύσκολες θέσεις τοῦ Εἱρμολογίου καί Στιχηραρίου καί παπαδικές συνθέσεις, κυρίως τῶν ποιητῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνα. Ἕνα τρίτο χειρόγραφο, πυκνογραμμένο, διαφύλαξε μέ καταγραφές τοῦ Πέτρου ἕνα πολύ μεγάλο ἀριθμό συνθέσεων ἐξωτερικῆς μουσικῆς, σιμαΐδων καί πεσρεφιῶν, μέ χρήσιμες κάπου-κάπου ὁδηγίες. Τά τρία πολύτιμα αὐτά χειρόγραφα πού ἀνήκουν στή συλλογή τοῦ Παναγιώτου Γριτσάνη φυλάσσονται στήν Ἱερά Μητρόπολη Ζακύνθου μέ αὔξοντες ἀριθμούς 1, 2 καί 3.

Κοντά στά 1773 ὁ Πέτρος φαίνεται ὅτι ἀσχολήθηκε νά προσαρμόσει τό Ἀναστασιματάριο τοῦ Χρυσάφη τοῦ νέου σέ σλαβονικό κείμενο, σέ συνεργασία μέ τόν μητροπολίτη Μπόσνας Σεραφείμ. Σώζονται 11 φύλλα μέ τά ἀναστάσιμα τοῦ α' ἤχου σέ ἕνα σπάραγμα χειρογράφου πού φυλάσσεται τώρα στό Πανεπιστήμιο τοῦ Yale, στήν Ἀμερική. Ἡ ἐνδιαφέρουσα ἐπιγραφή στήν ἀρχή λέγει· «Ἀναστασιματάριον σύν Θεῷ ἁγίῳ, ὅπερ ἐτονίσθη εἰς τήν σλοβενικήν διάλεκτον παρά τοῦ μουσικολογιωτάτου κύρ Πέτρου Πελοποννησίου κατά τό τοῦ παλαιοῦ ἀναστασιματαρίου ὕφος, δι' αἰτήσεως τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου Μπόσνας κυροῦ Σεραφείμ ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν σλοβένων διά ψυχικόν αὐτοῦ μνημόσυνον».

Στά 1776 ὁ Πέτρος δίδαξε Παπαδική καί Στιχηράριο στή Β' Πατριαρχική Μουσική Σχολή πού ἱδρύθηκε τότε ἀπ' τόν πατριάρχη Σαμουήλ. Στό μεταξύ δέν ἔπαυε νά δημιουργεῖ καί τό προσωπικό του ἔργο· τίς σειρές τῶν χερουβικῶν καί κοινωνικῶν, τίς δοξολογίες — ἀργές καί σύντομες, τά μαθήματα, τά κρατήματα, τά τραγούδια. Καί οὐσιαστικά εἶναι μόνο αὐτά πού μνημονεύω ἐδῶ τό καθ' αὐτό καλλιτεχνικό του, προσωπικό του ἔργο. Δέν εἶναι τόσο μεγάλο· δέν ἔζησε ὅμως καί πολύ γιά ν' ἀφήσει μεγαλύτερο ἔργο. Ἡ παράδοση ὅμως τῶν αὐτοτελῶν κωδίκων καί κυρίως οἱ ἐξηγήσεις του τῶν παλαιῶν μουσικῶν μαθημάτων καί ἡ καταγραφή τῶν τουρκικῶν φασλίων καί πεσρεφιῶν εἶναι μνημεῖα πού μόνο αὐτός ἔστησε, καί γιά τά ὁποῖα ὀνομάστηκε «μέγας διδάσκαλος» καί γιά τά ὁποῖα ἐπίσης τιμήθηκε καί θαυμάστηκε καί ἀπό Ἕλληνες ὁμοτέχνους καί ἀπό τούς τούρκους Χανεντέδες καί Δερβισάδες.

Πέθανε νέος ὁ Πέτρος, γύρω στά 40 του χρόνια, «λοιμοῦ παρανάλωμα γενόμενος». Λοιμοί βέβαια ἔγιναν πολλοί στήν Κωνσταντινούπολη· τό μεγάλο ὅμως θανατικό ἔπεσε τόν χειμῶνα τοῦ 1778· «Εἰς τούς 1778 ἐγένετο μέγας χειμών ἐν Κωνσταντινουπόλει· τῷ αὐτῷ ἔτει συνέβη καί μέγα θανατικόν», μᾶς πληροφορεῖ μιά ἐνθύμηση σ' ἕνα χειρόγραφο.

Καί ὁ Κωνστάντιος ὁ Α' ὁ ἀπό Σιναίου οἰκουμενικός πατριάρχης σημειώνει· «Τοῦ σύν διδασκάλου τῶν Γραμματικῶν καί Ἐγκυκλίων Ἠλία τοῦ Κυπρίου κατά τό 1778 ἔτος, διά τόν ἐνσκήψαντα τότε μέγαν καί θανατηφόρον τῆς πανώλους λοιμόν τῇ βασιλευούσῃ, τῆς Σχολῆς ὑπό δέους παραιτησαμένου...». Ἑπομένως ὁ «λοιμοῦ παρανάλωμα γενόμενος» Πέτρος Πελοποννήσιος ἀπέθανε τό 1778, τόν χειμῶνα. Ἡ κηδεία του ἔγινε στά Πατριαρχεῖα, ὅπου συνέρρευσε πολύ πλῆθος χριστιανῶν καθώς καί οἱ τοῦρκοι Δερβίσηδες ἀπ' ὅλους τούς Τεκκέδες τῆς Πόλης. Κατά τόν ἐνταφιασμό του στό Ἐγρί Καπού ἕνας τοῦρκος Δερβίσης ἔβαλε στά χέρια τοῦ νεκροῦ Πέτρου ἕναν πλαγίαυλο, «ἵνα συμψάλῃ ᾄσματα δι' αὐτοῦ εἰς τόν παράδεισον μετά τῶν ἀγγέλων».

Ὁ Πατριάρχης Κωνστάντιος ὁ Α' ὁ ἀπό Σιναίου μᾶς διέσωσε καί τέσσαρες ἰαμβικούς στίχους ἀπ' τό ἐπιτάφιο ἑξάστιχο πού ἀφιέρωσε ὁ Ἰάκωβος πρωτοψάλτης καί τή χρονολογία 1778·

«Τήν ἡδύφωνον μουσικῆς ἀηδόνα,
ᾀσματικῶν τέττιγα τῆς Ἐκκλησίας,
τόν μουσικόν νοῦν ἐν ἐγνώρισε τέχνῃ,
ἄλλον μελῳδόν λαμπαδάριον Πέτρον, ... 1778»

* * *

Τά Ἅπαντα αὐτῆς τῆς «ἡδυφώνου μουσικῆς ἀηδόνος», τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου, ταξινομημένα κατά κύριες ἑνότητες, ἀποτελοῦν τά ἀκόλουθα μελουργήματα, τά ὁποῖα κατά μέγιστο ποσοστό —τά ἐκκλησιαστικά— εἶναι ἐκδεδομένα σέ ἐξήγηση τοῦ Γρηγορίου Πρωτοψάλτου καί ἀποτελοῦν τήν σπονδυλική στήλη τῆς ᾀσματολογίας τῆς Ἐκκλησίας μας.

α. Κύριο ἔργο· αὐτοτελεῖς κώδικες

— Ἀναστασιματάριον (μέ τά κεκραγάρια καί ἑωθινά — Θεός Κύριος καί ἀπολυτίκια — ἀναβαθμοί) κατά παράδοση τοῦ μέλους τοῦ Δανιήλ.
— Δοξαστάριον Μηνολογίου — Τριωδίου — Πεντηκοσταρίου.
— Εἱρμολόγιον — Προλογάριον (δηλ. τά κατ' ἦχον προσόμοια, καθίσματα, κοντάκια, ἐξαποστειλάρια, τά τοῦ Ἐπιταφίου, ἀντίφωνα δ' καί πλ. α' ἤχου).

β. Κύριο ἔργο· μέλη τῆς νυχθημέρου ἀκολουθίας

— *Ἀνήρ Ἀλληλούια· Μακάριος ἀνήρ*, ἦχος πλ. δ'
— Ἰδιόμελα τῶν Κυριακῶν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς (μέλος ἀργό στιχηραρικό)
— Ἰδιόμελα Μ. Ἑβδομάδος *Κύριε ἡ ἐν πολλαῖς* «κατά μίμησιν Δανιήλ» — *Κύριε ἀναβαίνοντός σου* – *Σέ τόν ἀναβαλλόμενον* (μέλος ἀργό στιχηραρικό)
— Τροπάρια τῶν κατανυκτικῶν ἑσπερινῶν *Φωτεινή Πυρθένε*, *Βασιλεῦ*, *Ἰωσήφ*...
— Τό Μέγα Ἀπόδειπνον οἱ στίχοι τῶν τριῶν στάσεων καί τά τροπάρια *Ἀσπόρου συλλήψεως* – *Πάντων προστατεύεις* – *Σφαγήν σου τήν ἄδικον* – *Τήν πᾶσαν ἐλπίδα μου*
— Κοντάκιον εἰς τόν Μ. Κανόνα· *Ψυχή μου, ψυχή μου*

— Τά τριαδικά τοῦ Μεσονυκτικοῦ· *Ἄξιόν ἐστιν*, *τήν ἐπέβλεψεν*...
— Εὐλογητάρια «σύντομα», ἦχος πλ. α' μέ βάση τόν Κε
— » «συνοπτικά» πλ. α' (σύντμηση ἐκ τῶν τοῦ Χρυσάφου τοῦ νέου)
— Πολυέλεοι· *Δοῦλοι Κύριον* ἦχος πλ. α' καί βαρύς
Βαβυλῶνος, Ἀλληλούια ἦχος πλ. δ'
— Πασαπνοάρια «μαθήματα» τοῦ ὄρθρου ἦχος πλ. β' (τρία), πλ. δ'
— Πεντηκοστάριος ψαλμός μέ τά καταληκτικά *Ταῖς τῶν Ἀποστόλων* – *Ἀναστάς*
— Πεντηκοστάρια· *Τῆς μετανοίας* – *Τῆς σωτηρίας* – *Τά πλήθη*
— Τιμιωτέραι τῆς θ' ᾠδῆς· δυό σειρές, ἀργές καί σύντομες, κατ' ἦχον
— Δοξολογίες, κατ' ἦχον σύντομες
— Δοξολογίες ἀργές· ἦχος α', β' λέγετος, τρίτος, δ' ἅγια, πλ. β'

— Τυπικά τῆς Θ. Λειτουργίας
— Τά Ἀντίφωνα τῆς Θ. Λειτουργίας
— Τρισάγιον τοῦ Ἀποστόλου, σύντομον, ἀργόν καί «Δύναμις»
— *Ὅσοι εἰς Χριστόν*, πλῆρες καί *Τόν σταυρόν σου*, πλῆρες
— Εἰς χειροτονίαν καί λειτουργίαν Ἐπισκόπου· *Ἄξιος* – *Κύριε σῶσον* – *Εἰς πολλά ἔτη*
— Εἰς τό Εὐαγγέλιον· *Δόξα σοι Κύριε*

— Χερουβικά· τῆς ἑβδομάδος, πέντε
— » μιά σειρά (ὀκτώ)
— » ἄλλη σειρά (δέκα «τὰ ἀνέκδοτα»)
— Κοινωνικά· τῆς ἑβδομάδος
— » Αἰνεῖτε· 3 σειρές (ἡ μία δέκα «τὰ ἀνέκδοτα»)
— » ἑορτῶν καὶ τὰ Τοῦ δείπνου σου, Σήμερον, Νῦν αἱ δυνάμεις, Γεύσασθε
— Μαθήματα· Αἶνον εἰρηνικόν (ἦχος τρίτος), ἁγίας Εἰρήνης — Σὲ μεγαλύνομεν (βαρύς) — Σῶσον τὸν [illegible]
— Καλοφωνικοὶ εἱρμοί· Γένο κάμπτω, ἦχος τρίτος
— Κρατήματα· εἰς τὸ Ἀναστάσεως ἡμέρα τοῦ Χρυσάφου (πλ. α΄). — Εἰς τοὺς καλοφ. εἱρμούς· ἦχος α΄ (2), λέγετος (1), τρίτος (1), πλ. α΄ (1), πλ. δ΄ (1).

γ. Ἐξηγητικὸ ἔργο

Ἐξήγησε, εἴτε ὁλόκληρες συνθέσεις εἴτε μόνο τὶς «σκοτεινές» θέσεις, τοῦ βασικοῦ μέρους τῆς Παπαδικῆς καὶ τοῦ Μαθηματαρίου, τὸ Κρατηματάριο καὶ τὸ Οἰκηματάριο, τῶν παλαιῶν μελουργῶν, τὰ Ἀπαντα τοῦ Πέτρου Μπερεκέτη, τὶς δύσκολες θέσεις τοῦ Εἱρμολογίου καὶ τοῦ Στιχηραρίου καὶ παπαδικὰς συνθέσεις τῶν μελουργῶν τοῦ ΙΖ΄ καὶ ΙΗ΄ αἰῶνος. Στοὺς μουσικοὺς κώδικες ἀπόσπω μέχρι τὰ 1814 ἀνθολογήθηκαν οἱ κάτωθι κυρίως ἐξηγήσεις του:

— Τὸ μέγα Ἴσον, τοῦ Κουκουζέλη
— Τὰ μεγάλα κεκραγάρια
— Τὰ μεγάλα ἀνοιξαντάρια (οἱ στίχοι τοῦ δεξιοῦ χοροῦ)
— Τὰ τοῦ Ἀκαθίστου (Θεὸς Κύριος – Τῇ ὑπερμάχῳ)
— Τὰ τοῦ Νυμφίου (Ἀλληλούια – Ἰδοὺ ὁ Νυμφίος – Ὅτε οἱ ἔνδοξοι)
— Τὰ προκείμενα· Ἔδωκας κληρονομίαν – Μὴ ἀποστρέψῃς (συντμήσεις μὲ ἐξηγήσεις παλαιοτέρων)
— Τὰ ἀσματικὰ τρισάγια· τοῦ Σταυροῦ (ἦχ. δ΄) — τὸ νεκρώσιμον (πλ. β΄ νενανω)
— Τὰ Νῦν αἱ δυνάμεις – Γεύσασθε
— Κοινωνικά τοῦ Δανιήλ, Αἰνεῖτε
— Ἡ φήμη· Τὸν δεσπότην
— Ὁ ἑσπέρινος ὕμνος· Φῶς ἱλαρόν
— Τὰ «Δύναμις»· Ἅγιος ὁ Θεός (Ἀγιοσοφίτικον — Ξένου Κορώνη) — Ὅσοι εἰς Χριστὸν («παλαιόν» — Μπαλασίου) — Τὸν σταυρόν σου («παλαιόν», Μπαλασίου)
— Τὸ θεοτοκίον τοῦ Κουκουζέλη· Ἄνωθεν οἱ προφῆται
— Τὰ εἰσοδικά· Δεῦτε προσκυνήσωμεν – Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου... (κατὰ σύνθεση Ἰωάννου πρωτοψάλτου)
— Τὰ τῆς Λειτουργίας τοῦ Μ. Βασιλείου (ἐξήγηση στὶς συντμήσεις τοῦ Ἰωάννου πρωτοψάλτου)
— Τὰ τῆς Λειτουργίας Προηγιασμένων (ἐξήγηση στὶς συντμήσεις τοῦ Ἰ. πρωτοψάλτου)

δ. Τραγούδια καὶ ταξίμια

Ἔγραψε πολλὰ τραγούδια, ἑλληνικὰ (περὶ τὰ 100) καὶ συνθέσεις ἄλλα καὶ κατέγραψε πολυάριθμα ποιήματα καὶ σημαιὸ τουρκικὰ καὶ ταξίμια-εἰσαγωγὲς κρατήματα γιὰ χερουβικὰ κυρίως.

Διασαφήσεις

— Τὸ Εἱρμολόγιο εἶναι τὸ τοῦ Μπαλασίου μὲ κανονισμὸ τῶν καταλήξεων καὶ συντμήσεις.
— Τὸ Ἀναστασιματάριο εἶναι ἡ παράδοση τοῦ Δανιὴλ πρωτοψάλτου ὡς καὶ τὸ Δοξαστάριο, κατὰ τὸ πλεῖστον.
— Πολλὰ μέλη, ὅπως τὰ σύντομα, εἶναι καταγραφὴ ἐπικρατοῦντος μέλους.

• • •

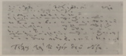

ΗΧΟΓΡΑΦΗΣΗ

Ἀπ' τὸ μεγάλο καὶ πολύπλευρο ἔργο τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου, σπουδαιότατο γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ψαλτικὴ παράδοση, γιατὶ κατὰ βάση αὐτὴν τὴν παράδοση συνεχίζουμε ὡς τὰ σήμερα, ἀλλὰ καὶ θαυμαστὸ γιὰ τὴν καλλιτεχνική του ἀξία, διαλέχτηκαν γιὰ τὴν ἀντιπροσωπευτικὴ παρουσίασή του τὰ ἐμμελέστατα μαθήματα, δηλαδή·

1. Κεκραγάρια· Κύριε ἐκέκραξα – Κατευθυνθήτω, ἦχος α΄ καὶ στιχηρὰ ἀναστάσιμα· Τὰς ἑσπερινὰς – Κυκλώσατε, ἦχος α΄
2. Τριαδικὰ τοῦ Μεσονυκτικοῦ, τὸ πρῶτον Ἄξιόν ἐστιν, ἦχος β΄
3. Κάθισμα· Τὴν ὡραιότητα τῆς παρθενίας σου, ἦχος τρίτος
4. Ἀναβαθμοὶ τῶν ἑορτῶν· Ἐκ νεότητός μου, ἦχος δ΄ λέγετος
5. Πολυέλεος· Δοῦλοι, Κύριον, ἦχος πλ. α΄ (ἐκλογὴ στίχων)
6. Τὸ τριαδικὸ μάθημα καὶ τὸ κράτημα τοῦ αὐτοῦ πολυελέου Δόξα Πατρί·Ἡ ὑπεράρχιος θεότης... – Ανενα, Τερερεμ
7. Εὐλογητάρια· τὰ «συνοπτικά», ἦχος πλ. α΄ Πα
8. Δοξολογία ἀργή, ἦχος δ΄ αγια (ἐκλογὴ στίχων)
9. Κοινωνικὸ τῆς Τρίτης· Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον, ἦχος βαρύς
10. Τὸ εἰς τὸν ὄρθρον τῆς Μ. Τετάρτης δοξαστικὸ τῶν ἀποστίχων (τὸ τροπάριο τῆς Κασσιανῆς)· Κύριε ἡ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις, μέλος ἀργὸ (παλαιὸ) στιχηραρικό, ἦχος πλ. δ΄.

ΔΙΣΚΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Ὄψη Α΄

1. Καὶ πρῶτα-πρῶτα τὰ κεκραγάρια τοῦ α΄ ἤχου οἱ μερικὰ χειρόγραφα χαρακτηρίζονται ὡς «καθημερινά» ἢ «καθημερούσια». Ὁ χαρακτηρισμὸς αὐτὸς ἀναφέρεται στὴ συντομία τοῦ μέλους αὐτῶν τῶν συνθέσεων, σὲ σχέση μὲ προηγούμενες συνθέσεις· ἀκόμα θέλει νὰ τονίσει ὅτι γιὰ τὶς Κυριακὲς καὶ τὶς γιορτὲς ἦταν καθιερωμένα τὰ μεγάλα κεκραγάρια μὲ τὸ παλαιό τους, ἀργό, μέλος. Ὡστόσο καὶ πρὶν ἀπ' τὴ σύνθεση αὐτὴ τῶν κεκραγαρίων ἔχουμε κι ἄλλες σειρὲς σύντομα κεκραγάρια καὶ κυρίως τὴ σειρὰ τοῦ Δανιὴλ πρωτοψάλτου. Τὰ κεκραγάρια τοῦ Πέτρου ἀποτελοῦν ἁπλὴ παραλλαγὴ τῶν συνθέσεων τοῦ Δανιήλ. — Ἡ ἴδια ἁπλότητα καὶ ἐκκλησιαστικότητα χαρακτηρίζει καὶ τὰ δυὸ στιχηρὰ ἀναστάσιμα, ἑσπέρια τοῦ α΄ ἤχου. Τὰς ἑσπερινὰς ἡμῶν εὐχὰς – Κυκλώσατε λαοὶ Σιών. Ὁ Πέτρος πολὺ ἔντεχνα μεταχειρίζεται τὸ σύστημα τοῦ τροχοῦ— δυὸ συνημμένα τετράχορδα, γιὰ νὰ τονίσει καλύτερα τὴν ἔννοια τοῦ κειμένου ἀλλὰ μαζὶ καὶ τὴν ἀρχαιότροπη παράδοση τοῦ α΄ ἤχου, καὶ δὲν καταφεύγει σὲ χρωματισμούς, ὅπως αὐθαίρετα πέρασαν σὲ μερικὲς ἔντυπες ἐκδόσεις καὶ ἀπὸ τότε συνήθισαν ἔτσι τὸ αὐτί μας. (διάρκεια: 4΄ 45΄΄)

•

2. Τὸ πρῶτο ἀπ' τὰ τέσσερα τριαδικὰ τῆς ἀκολουθίας τοῦ Μεσονυκτικοῦ Ἄξιόν ἐστιν σὲ ἦχο β΄, ἀποτελεῖ ὁπωσδήποτε καταγραφὴ παραδοσιακοῦ μέλους μὲ σοβαρὸ ἐκκλησιαστικὸ χαρακτῆρα. Στὸ ἴδιο μέλος εἶναι μελισμένο καὶ τὸ ἀνέκαθεν ψαλλόμενο θεοτοκίο μεγαλυνάριο Ἄξιόν ἐστιν. Καὶ τὰ μεγαλυνάρια στὶς μνῆμες τῶν ἁγίων ψάλλονται μὲ αὐτὸ τὸ μέλος. Ὁ βυζαντινὸς ἀπόηχος ἔτσι εἶναι ὁλοφάνερος στὸ μέλος αὐτό. (διάρκεια: 1΄ 30΄΄)

•

3. Τὸ θεοτοκίο κάθισμα, Τὴν ὡραιότητα τῆς παρθενίας σου, σὲ ἦχο τρίτο καὶ σὲ ἀργὸ εἱρμολογικὸ μέλος εἶναι ἀπ' τὰ πιὸ ἀγαπητὰ τροπάρια· σ' αὐτὸ συμβάλλει πολὺ καὶ ἡ ψαλμώδησή του στὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας τῶν Χαιρετισμῶν. Τὸ ἀργὸ μέλος φυλάσσει τὴ δομὴ καὶ τὰ μελικὰ τόξα τοῦ συντόμου μέλους, ἀλλὰ ποικίλλεται μὲ μελισματικὲς θέσεις καὶ χρωματίζεται μὲ ἀλλοιωμένα διαστήματα στὴ λέξη καὶ ἐξίσταμαι, γιὰ νὰ τονιστῇ καλύτερα ἡ ἔννοια τοῦ κειμένου. (διάρκεια: 1΄ 3΄΄)

•

4. Τὰ ἀντίφωνα τῶν ἑορτῶν, ἀπ' τοὺς ἀναβαθμοὺς σὲ δ΄ ἦχο λέγετο, Ἐκ νεότητός μου, εἶναι ἀπ' τὰ πιὸ γνωστὰ καὶ πολὺ ἀγαπητὰ ᾄσματα τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὅπως συνηθίζονται στὴ σημερινὴ πράξη ἀποτελοῦν παραλλαγὴ καὶ καλλωπισμὸ τῆς συνθέσεως τοῦ Πέτρου, ἡ ὁποία ἀπηχεῖ τὴν παλαιά, λιτὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ παράδοση τῆς ᾀσματολογίας. (διάρκεια: 3΄ 50΄΄)

•

5. Ὁ πολυέλεος, Δοῦλοι, Κύριον, ὁ «πάνυ ὡραῖος» σὲ ἦχο πλ. α΄ εἶναι ἕνας ἀπ' τοὺς τρεῖς πολυελέους ποὺ μελούργησε ὁ Πέτρος καὶ ὁ πιὸ γνωστὸς καὶ εὐρύτατα διαδεδομένος στὶς νυχθήμερες ἀκολουθίες. Εἶναι τόσο ἀγαπητὸς ὅπου ψάλλεται αὐτὸς ἀντὶ ἄλλου μέλους ὅταν θέλουμε γιὰ τὸν ἕνα ἢ ἄλλο λόγο νὰ παρατείνουμε τὴν ἀκολουθία. Στὴ σύνθεση αὐτὴ ὁ Πελοποννήσιος ἀκολουθεῖ τὸν πολυέλεο τοῦ δασκάλου του Ἰωάννου πρωτοψάλτου, ἀλλὰ ὁπωσδήποτε τὸν ξεπερνᾶ σὲ ποικιλία μελῳδικῶν γραμμῶν καὶ σὲ ἐναλλαγὴ ἤχων. Ὁ Ἰωάννης μεταβαίνει μόνο στὸ χρωματικὸ γένος· ὁ Πέτρος τονίζει, μετὰ τὸ χρωματικὸ μέλος, στὸ ἐναρμόνιο γένος τοὺς στίχους ποὺ ἀναφέρονται στὰ εἴδωλα τῶν ἐθνῶν. Στὸν πολυέλεο αὐτὸν εὔκολα ἀναγνωρίζουμε κι ἕναν ἀπόηχο τοῦ ὁμοήχου πολυελέου τοῦ Πέτρου Μπερεκέτη. (διάρκεια: 8΄ 30΄΄)

•

Ὄψη Β΄

6. Ἡ θαυμάσια αὐτὴ σύνθεση τοῦ Πέτρου λαμπαδαρίου κατακλείεται, ὅπως ὅλοι οἱ πολυέλεοι, μὲ ἕνα τριαδικὸ μάθημα μετὰ τὸν στίχο Δόξα Πατρί, κι ἕνα θεοτοκίο μετὰ τὸ Καὶ νῦν καὶ ἀεί. Γιὰ νὰ ἔχουμε μιὰ ὁλοκληρωμένη εἰκόνα τοῦ πολυελέου, ἀλλὰ μαζὶ καὶ νὰ γευτοῦμε μιὰ ἀπ' τὶς θαυμαστότερες καὶ μελῳδικότερες ψαλτικὲς συνθέσεις ποὺ γράφτηκαν, θὰ ἀκούσουμε ὕστερα ἀπ' τοὺς ἀντιπροσωπευτικοὺς στίχους τοῦ πολυελέου, ὁλόκληρο τὸ τριαδικὸ μάθημα. Ὑπάρχει ἐναλλαγὴ τοῦ χοροῦ τῶν ψαλτῶν καὶ τοῦ καλοφωνάρη, ποὺ ἐδῶ εἶναι ὁ ἄρχων πρωτοψάλτης κὺρ Θρασύβουλος, καὶ ἐπιβολὴ ἑνὸς ἐκτενοῦς κρατήματος «ἀπὸ χοροῦ», στὸ ὁποῖο κράτημα συγκεφαλαιώνεται ἡ μελουργικὴ δεινότητα τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου. (διάρκεια: 22΄ 30΄΄)

ΔΙΣΚΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Ὄψη Α΄

7. Τὰ ἀναστάσιμα εὐλογητάρια σὲ ἦχο α΄ μὲ βάση τὸν φθόγγο Πα, χαρακτηρίζονται «συνοπτικά», γιατὶ πράγματι ἀποτελοῦν σύντμηση τῶν μελῳδικῶν εὐλογηταρίων τοῦ Χρυσάφη τοῦ νέου. Τὸ ἱλαρὸ μέλος μὲ τὴν χαρακτηριστικὴ ρυθμικότητα, ἀλλὰ καὶ ἡ ἔμμονη παράδοση νὰ ψάλλονται στὸν Ἐπιτάφιο σὰν ἀναστάσιμο προανάκρουσμα καθιστοῦν τὴν σύνθεση πολὺ ἀγαπητή. (διάρκεια: 8΄ 10΄΄)

•

8. Ἡ δοξολογία σὲ ἦχο δ΄ αγια εἶναι μιὰ ἀπ' τὶς πέντε μεγάλες πανηγυρικὲς δοξολογίες τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου. Στὸν ἦχον αὐτό, μέχρι τὴν ἐποχὴ τοῦ Πέτρου, πολὺ διαδεδομένες ἦταν οἱ δοξολογίες τοῦ Μπαλασίου καὶ τοῦ Μπερεκέτη. Φαίνεται πὼς ἡ σύνθεση αὐτὴ ξεπήγασε ἀπ' τοὺς δυὸ πολυελέους σὲ ἦχο δ΄ αγια τῶν δασκάλων Ἰωάννου καὶ Δανιήλ, ποὺ ὁπωσδήποτε θὰ ψάλλονταν συχνὰ στὸν πατριαρχικὸ ναό. Ἡ περίπτωση ἐξ ἄλλου ὅπου ὁ Πελοποννήσιος ἐξήγησε τὸ ᾀσματικὸ Τρισάγιο τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, σύνθεση τοῦ Μανουὴλ Χρυσάφη, στὸν ἴδιο δ΄ ἦχο αγια, θὰ ἔδωσε ἀφορμὴ νὰ καταγίνει μὲ τὴ σύνθεση αὐτή. Ἀκριβῶς τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ δοξολογία αὐτὴ ψάλλεται στὴν ὕψωση τοῦ Σταυροῦ καὶ σὲ ἄλλες μεγάλες γιορτὲς μαρτυρεῖ γιὰ τὸ πανηγυρικό της ὕφος. Σ' αὐτὸ συμβάλλει ἡ ἐπιλογὴ ἐκκλησιαστικῶν μελικῶν τόξων καὶ ἡ ποικιλία τῶν μελῳδικῶν γραμμῶν, ποὺ ὅμως ὅλες σφραγίζονται στὸ τέλος τῶν στίχων μὲ τὴν ἴδια στερεότυπη καταληκτικὴ φράση. (διάρκεια: 6΄ 25΄΄)

•

9. Γιὰ μνημόσυνο τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου δὲν θὰ βρισκόταν ἁρμοδιότερο μελούργημα ἀπ' τὸ κοινωνικὸ Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον, σὲ ἦχο βαρύ. Εἶναι μιὰ ἀριστοτεχνικὴ σύνθεση μέσα στὴ συντομία, γιατὶ αὐτὸ τὸ κοινωνικὸ εἶναι ἀπ' τὴ σειρὰ τῶν κοινωνικῶν τῆς ἑβδομάδος, καὶ ἀποτελεῖ ἕνα ἔξοχο δεῖγμα τῆς μελουργικῆς δεξιότητας τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου. Ἂν παρατηρήσουμε πὼς ὁ Πέτρος καὶ σὰν β΄ δομέστικος καὶ σὰν λαμπαδάριος ἔψαλε πάντοτε στὸ ἀριστερὸ ἀναλόγιο, καταλαβαίνουμε γιατὶ ὅλα τὰ κοινωνικά του εἶναι κομψοτεχνήματα ἀπὸ ἄποψη μελικῆς δομῆς καὶ μελῳδικῆς εὐρηματικότητας. Εἶναι οἱ συνθέσεις ποὺ ὁ ἴδιος πάντοτε ἔψαλλε. Ἡ σύνθεση παρόλο ποὺ εἶναι σύντομη διατηρεῖ καὶ τὴν ἀρχαιοπρεπὴ παράδοση νὰ συμπληρώνεται ἀπὸ ἕνα μικρὸ ἔχημα μὲ τὶς συλλαβὲς Ανενα, ποὺ λέγεται καὶ τενάνισμα, πρὶν ἀπ' τὸ Ἀλληλούια. (διάρκεια: 3΄ 10΄΄)

•

Ὄψη Β΄

10. Τὸ ἀφιέρωμα αὐτὸ στὸν Πέτρο Πελοποννήσιο θὰ κλείσει ἡ περιφημότερη σύνθεση, μὲ τὴν ὁποία εἶναι κυρίως γνωστὸς ὁ Πέτρος· τὸ τροπάριο τῆς Κασσιανῆς, Κύριε, ἡ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις περιπεσοῦσα γυνή. Θαρρῶ πὼς τὸ περιστατικὸ αὐτὸ καθεαυτὸ τῆς πόρνης ποὺ σὲ μιὰ ἔσχατη προσπάθεια νὰ ἐξιλεωθῆ ἄλειψε μὲ πολύτιμο μύρο τὰ πόδια τοῦ Κυρίου, ὁ ὑψηλὸς ποιητικὸς λόγος τῆς Κασσιανῆς καὶ τὸ μέλος τοῦ Πέτρου συνυφάνθηκαν ἔτσι ποὺ δὲν εἶναι εὔκολο νὰ πῆς ποιὸ στοιχεῖο ἀπ' αὐτὰ σὲ συγκινεῖ περισσότερο. Νομίζω πὼς εἶναι ἀξεχώριστα πιά. Ἡ σύνθεση αὐτὴ ἂν συγκριθῆ μὲ ἄλλα ἰδιόμελα τοῦ ἀργοῦ Στιχηραρίου τοῦ Χρυσάφη τοῦ νέου ἢ τοῦ Γερμανοῦ Νέων Πατρῶν δὲν εἶναι παρὰ ἕνα τροπάριο ἀνάμεσα στὰ χίλια ὀκτακόσια τόσα ποὺ ἀποτελοῦν τὸ Στιχηράριο. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἔμεινεν στὴν πράξη ἀπ' τὸ παλαιὸ Στιχηράριο — γιὰ λόγους ἐκδοτικοὺς καὶ μόνο— παρὰ μονάχα λίγα ἰδιόμελα, ἡ σύνθεση αὐτὴ ξεχωρίζει γιὰ νά 'ναι ἔτσι καὶ τὸ μέτρο τοῦ μελῳδικοῦ πλούτου τοῦ ἀργοῦ στιχηραρικοῦ μέλους. Σὲ πολλὰ χειρόγραφα ἡ σύνθεση συνοδεύεται ἀπ' τὴ διασάφηση «κατὰ παράδοσιν Δανιὴλ Πρωτοψάλτου». Ἡ ἔνδειξη αὐτὴ μᾶς χρειάζεται γιὰ νὰ κάνουμε δικαιότερη ἀποτίμηση. Στὴ σύνθεση αὐτὴ ἐπικράτησε νὰ ψάλλονται μονοφωνάρικα μερικὲς θέσεις· εἶναι μιὰ παράδοση τῆς καλοφωνικῆς ἐπιτηδεύσεως ποὺ ἐπιζεῖ ἀκόμα. Ἡ λέξη «τὰ πλήθη» πολὺ ἐπιτήδεια μελίστηκε μὲ τὴν ἐκτενέστερη θέση τῆς βυζαντινῆς μελοποιίας ποὺ λέγεται «κολαφισμός», γιὰ νὰ τονιστῆ ἀκριβῶς ἡ ἔκταση καὶ τὸ μέγεθος τοῦ πλήθους τῶν ἁμαρτιῶν. Οἱ λέξεις «μυροφόρον» — «ἔρως» — «ἐν τῷ παραδείσῳ» μελίζονται στὸ γλυκὸ καὶ εὐφρόσυνο τετράχορδο τοῦ α΄ ἤχου. Οἱ χρωματικὲς ἐξ ἄλλου ἐναλλαγὲς ποὺ συχνὰ ὑπάρχουν εἰσάγονται γιὰ νὰ τονίσουν τὸ νόημα τοῦ κειμένου, τὴν ἀπέλπιση καὶ ζοφερὴ νύχτα τῆς ἁμαρτίας ἢ τοὺς ὀδυρμοὺς καὶ στεναγμοὺς τῆς καρδίας, καὶ τὰ παρόμοια. Μὲ τὴν σύνθεση αὐτή, ὅταν ψάλλεται κάθε Μεγάλη Τρίτη βράδι, ἀνασκιρτοῦν οἱ καρδιὲς τῶν πιστῶν καὶ συνευφραίνεται ἀπ' τὸ Ὑπερώων ἡ ψυχὴ τοῦ μελῳδοῦ, τοῦ Πέτρου λαμπαδαρίου τοῦ Πελοποννησίου. (διάρκεια: 22΄ 20΄΄)

• • •

Ὕστερα ἀπ' τὴν ἁπαλὴ αὐτὴ δροσιὰ ἢ ἂν θέλετε βροχὴ βυζαντινῶν μελῳδιῶν ποὺ στάζει καὶ νοτίζει τὶς καρδιές μας περιττεύουν ὁποιαδήποτε ἄλλα λόγια. Τοῦ μεγάλου δασκάλου τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης, Πέτρου λαμπαδαρίου τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας τοῦ Πελοποννησίου, ἂς εἶναι τὸ ὄνομα εἰς μνημόσυνον αἰώνιον.

Ἐπιθυμῶ τὴν πάντερπνη αὐτὴν ὥρα νὰ ἐκφράσω θερμὲς εὐχαριστίες πρὸς τὸν Χοράρχη ἄρχοντα Πρωτοψάλτη κὺρ Θρασύβουλο Στανίτσα καὶ τὰ μέλη τοῦ Χοροῦ, ἐκλεκτοὺς πρωτοψάλτες, λαμπαδαρίους καὶ δομεστίκους, ποὺ πολὺ κοπίασαν καὶ πρόθυμα συνεργάστηκαν γιὰ τὴν παρουσίαση τοῦ ἔργου τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου.

Ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ γιὰ μᾶς τοὺς ὀρθόδοξους Ἕλληνες δὲν εἶναι κάτι ἀπολησμονημένο σὲ Μουσεῖα καὶ Βιβλιοθῆκες· εἶναι ἡ λατρευτική μας ἀνάσα, ποὺ ἔτσι μᾶς τὴν παρέδωκαν κι ἔτσι τὴν ἀνασαίνουμε. Ἀλλοιῶς νοιώθουμε ἀσφυξία· σὰν κάτι νὰ μᾶς δηλητηριάζει καὶ τὴν ὀρθοδοξία καὶ τὴν ἐθνική μας αὐτοσυνειδησία.

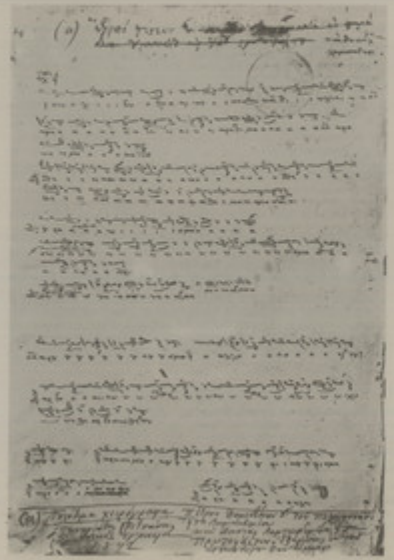

2.–Αὐτόγραφο τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου: ἡ σελίδα 1α τοῦ κώδικα Ζωτίκου 1 (Συλλογή Παναγιώτη Γρυτσάνη)

–Un autographe de Petros Peloponnesios: la page 1a du Ms Zacynthe 1 (Collection de Panayotis Grytsanis)

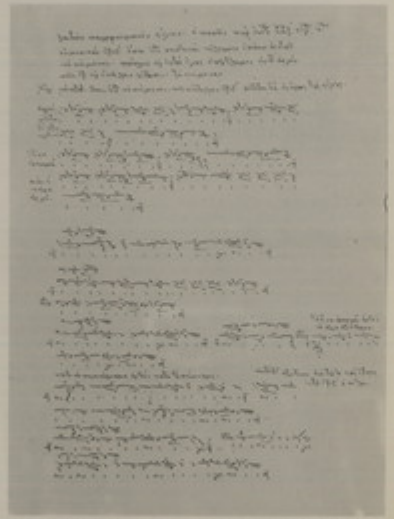

3.–Αὐτόγραφο τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου: ἡ σελίδα 50α τοῦ κώδικα Ζωτίκου 1 (Συλλογή Παναγιώτη Γρυτσάνη)

–Un autographe de Petros Peloponnesios: la page 50a du Ms Zacynthe 1 (Collection de Panayotis Grytsanis)

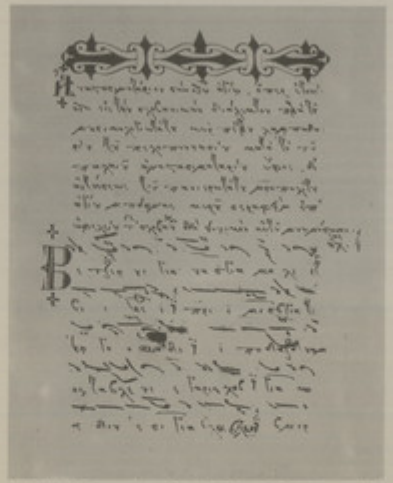

4.– Ἡ ἀρχὴ τοῦ "Ἀναστασιματαρίου τοῦ Χρυσάφη τοῦ νέου σὲ κλασικοποιημένη ἐκτελεστικὴ ἐπεξεργασία" τοῦ Πέτρου Πελοποννήσιου (ἀπόσπασμα Yale University)

–Le début d' Anastasimatarion de Chrysaphe le Nouveau en adaptation classique par Petros Peloponnesios (Fragment Yale University)

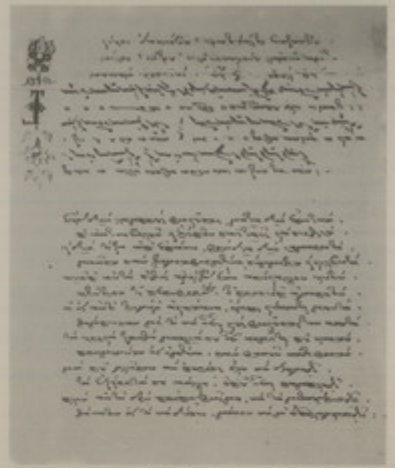

5.–Ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐρωτικὰ τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου σὲ στίχους Ἰακώβου Ἐρετοπούλου (Βενετία 1428, σ. 3)

–Un des nombreux chansons de Petros Peloponnesios sur le vers de Iakovos Eretopoulos (Venise 1428, p. 3)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Χρυσάνθου, Θεωρητικὸν Μέγα τῆς Μουσικῆς, Τεργέστη 1832, σσ. XL, L-LI.– Κ. Ψάχος, Ἡ Παραδοσιακὴ τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, Ἀθῆναι 1917, σσ. 38-42.— Γρ. Θ. Στάθης, Ἡ σύζευξις τῶν τρόπων Πέτρου Ἰδρ. Μπερκάκη Πελοποννησίου, Βυζαντινά, «Βυζαντινὰ» τόμος 3, Θεσσαλονίκη 1971, σσ. 217—251.— Γρ. Θ. Στάθης, Τὰ Κειμήλια Βυζαντινῆς Μουσικῆς.– Ἔργον Ὕμνος τόμος Α' (Ἀθῆναι 1975), σ. 150 καὶ τόμος Β' (Ἀθῆναι 1976), κείνα δίλας τὰς παραπομπὰς ἀπ' τὸ λῆμμα «Πέτρος Πελοποννήσιος».— Μ ο υ σ ά λ η Χ α τ ζ η γ ι α ν ν ο ύ μ ᾳ, Μουσικὴ μορφώματα Γεωμετρικῆς, Ἀθῆναι 1975, σσ. 368-377.

PETROS PELOPONNESIOS

C' est au grand maître de l' Art psaltique, Petros Peloponnesios, lampadarios (second chantre) du Patriarcat de Constantinople que le quatrième album de la série "Compositeurs byzantins et postbyzantins" de l' Institute de Musicologie Byzantine est consacré. Cette étude et les hymnes ont été présentés au publique le lundi 15 octobre 1979 à la salle "Olympia" de la Scène Lyrique d' Athènes.

L' apport de Petros Peloponnesios au chant ecclésiastique orthodoxe et à la musique en général a profondément marqué le troisième quart du XVIIIe siècle et constitue une étape importante dans l' évolution du chant byzantin.

Le but de la présente étude est d' honorer le grand maître et son oeuvre et de commémorer le deuxième centenaire de sa mort.

"Petros Peloponnesios, Lacédémonien, fut un grand maître. Les Ottomans l' appelaient "hirsiz Petro" [=Pierre le voleur] parce qu' il "volait" toute nouvelle mélodie en l' écrivant... Il travaillait nuit et jour, transcrivant l' ancien répertoire musical. Il s' appliquait à enregistrer toute mélodie qui lui venait à l' esprit ou aux oreilles [...]. Il composait la musique, en suivant les règles des maqâm et des rythmes ottomans, de tout vers qui lui était apporté. (A l' époque, les nobles et lettrés de notre nation avaient la manie de la versification)...On raconte qu' au temps de la prise de Constantinpole les musicien byzantins étaient capables d' écrire des mélodies exécutées par les Ottomans sur instrument ou de les exécuter de façon identique dès première écoute. Mis en doute par certains, ce fait a toutefois été confirmé par des témoins dignes de foi de notre nation. Pierre était, lui aussi, parvenu à ce sommet de la pratique musicale. Les Ottomans jouaient de nouvelles mélodies de leur invention et Petros les écrivait, les chantait et les exécutait au luth. Grâce à ce fait, il entra dans les bonnes grâces du puissant de l' époque et avait ses entrées au palais".

C' est à Chrysanthos de Madyte, évêque de Durrachion, théoricien de la Nouvelle Méthode musicale byzantine [1814] que nous devons ce témoignage important à propos de la valeur artistique de Petros Peloponnesios.

D' autres renseignements nous sont fournis par Nikephoros Kantouniaris, archidiacre du siège patriarcal d' Antioche et plus tard professeur de musique à l' Ecole princière de Jasi: "Petros, lampadarios de la Grande Eglise, originaire de Lacédémone: son assiduité lui valut le titre de "grand". Il atteint la perfection plus dans l' art musical en général que dans le style musical des Constantinopolitains. Il se donna tout entier à la musique extérieure [=ottomane]. Son succès fut inégal. Il s' appliquait à mettre au point des mélodies mixtes [=à rythme vif-lent]. Il mourut de la peste."

Les sources nous ne renseignent pas la date de sa naissance et les diverses étapes de son activité. En 1890, l' historien Georges Papadopoulos donne 1730 comme date de naissance et 1777 comme date de décès. Nous sommes dès lors obligés d' examiner quelque peu les faits afin de définir le tracé historique de la vie et de l' oeuvre de Petros Peloponnesios.

Le témoignage de Chrysanthos selon lequel Petros "commença à composer à l' époque où il était domestikos [=assistant] du lampadarios" et qu' il "fit tout cela en un court laps de temps parce qu' il perdit la vie suite à une épidémie de peste" permet de conclure que Petros mourut jeune. En 1764, Petros était second domestikos de Daniel lampadarios et recevait un salaire annuel de cent piastres. Il devait avoir à l' époque entre 20 et 25 ans. Son remarquable talent musical, dont son oeuvre porte la marque, devait s' être manifesté très tôt. Il n' était pas logique que ce talentueux musicien occupât seulement la fonction de second domestikos à l' âge de 34 ans. Cette déduction nous permet de fixer l' année de sa naissance à 1735 ou même 1740.

Les manuscrits sont d' accod sur un point: Petros était originaire de Lacédémone. Son élève, Petros Byzantios, écrit dans un de ses manuscrits autographes datant de 1809: "de Petros le mélode, originaire de Λακωνία".

Il semble que sa famille quitta Péloponnèse pour la ville de Smyrne alors que Petros était en bas âge. Chrysanthos écrit qu' "encore enfant Petros étudia la musique chez un moine auprès duquel il fit de nombreux exercises". Ce fait est confirmé par la tradition manuscrite. Dans un manuscrit autographe, Dimitrios Lotos, protopsalte de Smyrne et ami de Korais, publie la composition de Petros *Σμυρναίου* avec l' intitulé suivant: "Petros Bardaki, de Morée [sic], élève de Théodosios, aujourd' hui domestikos de la Grande Eglise". On peut en conclure que le premier maître de Petros fut Théodosios, moine de Chios, protopsalte de Smyrne, qui fut également maître de Lotos. Théodosios atteint le sommet de la renommée vers 1750. Il a laissé, un grand nombre de manuscrits importants. Quant à "Bardakis" il pourrait bien s' agir du nom de famille de Petros.

De Smyrne, Petros se rendit à Constantinople, où il étudia auprès du protopsalte Ioannes, "qu' il imitait dans l' exécution des hymnes". Petros serait arrivé à Constantinople entre 1755 et 1760. Son ardent désir à atteindre la perfection l' amène tout d' abord à se mettre à l' école du protopsalte Ioannes. C' est sur proposition de ce dernier que de bonheure Petros devint second domestikos de l' église patriarcale. Son compatriote, le protopsalte Iakovos, a dit de lui qu' il était doué d' une voix douce et de la capacité d' imiter le style musical, preuves d' une talent remarquable.

A l' époque où Petros se rend à Constantinople, on s' acheminait vers la simplification de l' écriture musicale, grâce, notamment, aux encouragements du patriarche oecuménique Cyrille V (1756). Cette simplification fut systématiquement entreprise par le protopsalte Ioannes et Daniel lampadarios. C' est la tradition "du bienheureux protopsalte Ioannes et de Daniel lampadarios" que transcrit leur élève, l' ingénieux musicien Petros. Chronologiquement, ses propres compositions précédèrent ses transcriptions. La plus ancienne indication de l' activité mélurgique de Petros date de 1763. Dans le manuscrit Xenophontos 150 (c.1770), on lit au folio 34v: "Ces trois psaumes (*Μακάριος ἀνήρ*) ont été composés en 1763". Son nom n' est suivi d' aucun titre. Dans un autre cas, celui du polyeleos *Βαβυλῶνος, ἀλληλούια* Petros est surnommé "le jeune". Cette qualification distingue certes Petros de Petros Bereketes mais exalte en lui un nouveau mélode, en référence à Petros Bereketes lui-même.

Du rang de second domestikos, "Petros passa à celui de lampadarios, grâce aux interventions de puissants, bousculant ainsi l' ordre établi". Ceci survint après la mort du protopsalte Ioannis et l' accetion naturelle de Daniel lampadarios au rang de protopsalte. Théoriquement, c' est le premier domestikos Iakovos Peloponnesios qui aurait dû devenir lampadarios. Cette anomalie s' explique sans doute par la forte personnalité de Petros et sa grande influence dans le monde musical de la Ville. Les "puissants" qui permirent cette anomalie étaient sans aucun doute le sultan Hamid Ier et le patriarche Samuel Chatzeris. Ceci signifie que pour avoir mérité leur estime, il devait déjà avoir fait preuve d' une remarquable dextérité musicale.

Petros devint lampadarios entre 1769 et 1773. Cette imprécision est due à l' absence d' indications chronologiques relatives à la mort de Ioannes protopsalte et à l' accession de Daniel lampadarios au rang de protopsalte. Petros désigna son élève Petros Byzantios comme domestikos. Ce fait lui valut la rancune des deux autres personnalités musicales de l' époque, le protopsalte Daniel et le premier domestikos Iakovos. "Iakovos et le maître Daniel lui en gardèrent rancune, dit-on. Leur aversion fut tantôt cachée, tantôt apparente".

Les 6 à 8 années durant lesquelles Petros occupa les fonctions de lampadarios sont les plus fécondes et les plus décisives pour l' évolution de l' art psaltique. Aux environs de 1770, Petros avait achevé l' Ἀναστασιματάριον et l' Εἱρμολόγιον, Il composa également le Δοξαστάριον et mis ainsi au point le nouveau style, c' est-à-dire le genre hirmologique vif et le nouveau genre stichérarique en relation avec la pratique asmatique jusqu' alors en vigueur. Certes, Petros ne fut pas le réformateur radical de la tradition psaltique, puisque l' Εἱρμολόγιον est un arrangement de l' Εἱρμολόγιον de Balasis et l' Ἀναστασιματάριον la transcription de la tradition de Daniel. Les transcriptions de Petros témoignent de la tendance marquée par l' asmatologie de l' époque vers le genre vif.

Deux manuscrits de 278 et 297 folios, écrits de la main de Petros, contiennent des "interpeétations de passages musicaux selon la tradition du protopsalte Ioannes et de Daniel lampadarios". Il s' agit des grands Ἀνοιξαντάρια, du Μακάριος Ἀνήρ, de quelques μαθήματα, tout le Κρατηματάριον, tout le Οἰκηματάριον - Ἀκάθιστος de Kladas, les oeuvres complètes de Petros Bereketes, les passages difficiles de l' Εἱρμολόγιον et du Στιχηράριον, et des compositions papadiques, principalement des mélodes du XVIIe siècle. Un troisième manuscrit contient un très grand nombre de compositions musicales extérieures [=ottomanes] avec des indications parfois utiles. Ces trois manuscrits appartiennent à l' archèvechê de Zakinthos [nr 1,2,3].

Aux environs de 1773, il semble que Petros avait entreprit l' adaptation de l' Ἀναστασιματάριον de Chrysaphes le Jeune dans sa version slavonne, en collaboration avec le métropolite Séraphim de Bosnie. Onze folios contenant quelques-unes de ces mélodies sont conservés à l' Université de Yale aux Etats-Unis.

En 1776, Petros enseignait la Παπαδική et le Στιχηράριον à la Seconde Ecole Patriarcale, érigée la même année par le patriarche Samuel. Entretemps, il ne cessait de composer des χερουβικά, des κοινωνικά, des doxologies (de style lent et vif), des μαθήματα, κρατήματα, des chants populaires... Son oeuvre personnelle n' est pas énorme mais on sait qu' il mourut jeune. Toutefois, ses interprétations de compositions musicales ainsi que ses transcriptions de "semaia" et "pesrefia" ottomans, constituent des monuments inégalés dans l' art psaltique: ils lui valurent le titre de "grand ma ître" ainsi que l' admaration de ses confrères grecs et turcs (chanteurs e derviches).

Petros mourut jeune, aux environs de quarante ans, suite à une épidémie de peste. De pareilles épidémies ont sévit à Constantinople à différentes reprises, mais la plus mortelle survint en 1778. "En 1778, à Constantinople l' hiver fut grave; en cette même année surint une grande épidemie très mortelle" nous dit un manuscrit. Le patriarche oecuménique Constantios Ier écrivit qu' "Elie le Chypriote, professeur de lettres, dût quitter l'Ecole en 1778 à cause de la grande et mortelle épidémie de peste qui sévit dans la Capitale...". Il semble donc que Petros mourut durant l'hiver 1777-1778. Ses obsèques, célébrés au patriarcat, furent suivies par un grand nombre de chrétiens ainsi que par des derviches turcs de toutes les confréries de la Ville. Durant l'enterrement au cimetière de Egri Kapu, un derviche déposa une flûte entre les mains de Petros "afin qu'il chante des hymnes par cela au paradis en compagnie des anges". Le patriarche Constantios Ier nous a conservé quatre vers iambiques composés à l'honneur de Petros par le protopsalte Iakovos en 1778. Cet épitaphe célèbre en Petros le *"rossignol de la musique, à la voix douce, la cigale chanteuse de l'Eglise, l'esprit musical, l'autre mélode, Petros Lampadarios..."*.

Les oeuvres de Petros Peloponnesios, dont la liste a été déjà presentée en grec, constituent la "colonne vertébrale" du repertoire asmatologique de l'Eglise orthodoxe grecque. Ces oeuvres ont été en grande partie publiée selon l'interprétation de Grigorios Protopsaltis.

ENREGISTREMENTS

Pour présenter l' oeuvre de Petros Peloponnesios, une oeuvre qui est si grande et si variée et, en outre, si importante pour sa propre valeur artistique et pour la tradition psaltique, puisque nous chantons jus qu' à nos jours selon cette tradition, nous avons choisi les compositions suivantes.

1. *Kyrie ekekraxa — Seigneur, je crie vers Toi* (les versets 1-3 du psaume 140), les kekragaria dans le 1er ton, dans certains manuscrits sont appelés "quotidiens". Cette qualification se réfère au style vif de ces compositions en relation avec les compositions précédentes; en outre, ce mot veut souligner que les kekragaria lents - larges étaient consacrés pour les dimanches et les grandes fêtes. Mais Petros Peloponnesios n' était pas le premier a composer cette série au style vif; d' autres compositeurs et surtout son maître Daniel, nous ont offert leurs compositions magnifiques. Nous disons que les kekragaria de Petros constituent une variation des compositions de Daniel, et rien d' autre.
– Ces kekragaria sont suivis de deux hymnes - stichères anastasima - à la Résurrection, propres à l' office des vêpres du samedi du 1er ton: *Seigneur, très Saint, reçois nos prières du Soir. — Peuples, faites cercle autour de Sion.* La mélodie est très simple et vivante et se développe dans les caractéristiques du 1er ton, sans aucune altération "chromatique" aux intervalles diatoniques.
2. *Axion estin — Il est digne en vérité.* Cet hymne est le premier de quatre hymnes trinitaires chantés au cours de l' office de Minuit, dans le 2ème ton. Cette composition est certainement un enrégistrement d' une mélodie traditionnelle ancienne d' un caractère grave, ecclésiastique.
3. *Tin oraiotita;* - L' hymne intitulé *Frappé destupeur devant la beauté de sa virginité*, chanté dans le 3e ton et selon le genre hirmologique lent, est l' un des hymnes les plus aimés de l' office liturgique orthodoxe. Il appartient à la fois à l' office des Matines du dimanche du 3e ton et à l' office des "Salutations" à la mère de Dieu à l' Hymne Acathiste, chanté au cours du Grand Carême (ou Carême précédant Pâque). La mélodie lente est mélismatique et altère "chromatiquement" les intervalles diatoniques pour mieux accentuer le sens du texte au mot *ἐξίσταμαι - demeure interdit.*
4. *Ek neotitos mou. —Dès ma jeunesse, de multiples passions m' ont fait la guerre* Ces antiphones, chantés lors de l' office de Matines du dimanche qui coincide avec le 4e ton, sont aussi repris lors de l' office matutinal des grandes fêtes. Ils constituent l' une des compositions liturgiques les plus connues de l' hymnographie orthodoxe, et rappele la tradition ancienne, simple et ecclésiastique de la Musique Byzantine.

5. *Doulei Kyrion.*- Au cours de l' office des Matines des grandes fêtes, on chante notamment le "polyeleos", ou les versets du psaume 134, *Serviteurs de Dieu.* La mélodie ici exécutée dans le 1er ton plagal, est l' une des plus répandues et des plus appréciées. Dans ce morceau Petros a pris pour base une mélodie composée pour ce texte par son maître Ioannes Protopsaltes, mais il y apporte une grande variété mélodique, notamment par l' introduction de passages appartenant à d' autres tons, ce qui signifie souvent l' appel à d' autres échelles modales.

6. Cette composition admirable, les polyeleos de Petros Peloponnesios se conclut, comme tous les polyeleoi, par un "mathema" –composition mélismatique– trinitaire après le verset *Gloire au Père,* et un autre mathema theotokion après le verset *Et maintenant et toujours.* Pour que nous ayons une image intégrale du polyeleos mais aussi que nous ayons un goût d' une des compositions les plus magnifiques et mélodieuses d' Art Psaltique, nous avons enregistré l' exécution du "mathema" trinitaire intégrale. Il y a une alternation du Choeur des chantres et du "kalophonarès" c.à.d. du soliste, qui ici est le maître protopsaltes Thrasyvoulos Stanitsas. La mélodie a également été enrichie par l' introduction d' un "kratema" large, dont le texte est constitué de certaines syllabes qui ne signifient rien (Anena – Terirem). Dans ce kratema s' épanouit la virtuosité "melurgique" de Petros Peloponnesios.

7. *Evloghitaria.* Les hymnes entrecoupés par le verset *"Tu es béni, Seigneur, apprends — moi tes volontés"* dans le 1er ton plagal, sont appelés "synoptiques", car leur mélodie est beaucoup plus concise que dans les larges compositions mélismatiques de Chrysaphès le Nouveau (seconde moitié du XVIIème siècle). La mélodie agréable, bien rythmée, et le thème, la Resurrection, font aimer cette composition.

8. La *doxologie du 4e ton – variante "aghia"*– est l' une des cinq grandes doxologies que nous a laissées Petros Peloponnesios. Le fait qu' elle soit chantée le jour de l' Exaltation de la Croix et lors d' autres grandes fêtes, témoigne de son caractère particulièrement solennel. 'A cela contribue le choix des passages mélodieux ecclésiastiques et la variation propre de ces passages, qui à la fin des versets, se terminent tous avec la même mélodie.

9. Koinonikon. *Eis mnemosynon.* Pour la commémoration de Petros Peloponnesios la composition la plus opportune est l' hymne de la communion de la liturgie eucharistique du mardi *In memoriam aeternam.* Cette composition, bienque courte, est un chef-d' oeuvre, du point de vue de la construction propre et de la création mélodique. La composition conserve aussi la tradition ancienne en ce qui regarde l' "echema", c.à.d. une brève introduction avec les syllabes Anena, qui s' appelle "nenanisma", avant l' Alleluia.

10. Stichère idiomèle: *Seigneur, la femme tombée dans une multitude de péchés.* Cette offrande au grand maître de la Musique Byzantine, Petros Peloponnesios, se terminera avec la composition la plus fameuse de Petros, le stichère, poème de la moniale-poètesse Kassiani (IX siècle), qui se chante le Mercredi Saint, le soir. Cette composition qui appartient au genre sticherario ancien, est le témoignage le plus excellent de la richesse mélodique et de la possibilité de la musique byzantine d' exprimer le sens du texte hymnographique. La musique de Petros, ici, correspond parfaitement aux larmes de pénitence et à la repentance sincère de la femme pécheresse de l' Evangile.

LE TEXTE

1.- Seigneur, je crie vers Toi, exauce-moi,/exauce-moi, Seigneur./Seigneur, je crie, exauce-moi,/entends le crie de ma prière,/quand je crie vers Toi,/exauce-moi, Seigneur.

- Que ma prière devant Toi/monte comme l'encens,/l'élévation de mes mains/comme le sacrifice du soir./Exauce-moi, Seigneur.

- verset: Fais sortir de prison mon âme/que je rend grâce à Ton Nom.

- Seigneur Très Saint, reçois nos prières du soir/accorde-nous la rémission des péchés/car Seul, Tu as manifesté au monde la Résurrection.

- verset: Les justes attendent que Tu me combles de Tes biens.

- Peuples, faites cercle autour de Sion,/faites-en le tour en procession,/en son enceinte, rendez gloire au Ressuscité d' entre les morts,/car Il est notre Dieu,/Celui qui a racheté nos péchés.

2.- Il est digne en vérité/de chanter la divine Trinité,/le Père sans commencement et Créateur de tout,/le Verb coéternel, né du Père, ineffablement avant les siècles/et le Saint Esprit qui procède du Père en dehors du temps.

3.- Frappé de stupeur devant la beauté de ta virginité,/devant l'éclat incomparable de ta pureté,/ô Mère de Dieu,/Gabriel s' écria:/Quelle louange digne de Toi pourrais-je t'offrir?/De quel nom te nommerais-je?/Je ne sais et demeure interdit./Aussi, selon l'ordre reçu, je te crie,/Réjouis-toi, pleine de grâce.

4.- Dès ma jeunesse, de multiples passions m'ont fait la guerre/mais Toi, mon Sauveur, protège-moi et sauve-moi.

- Ennemis de Sion, soyez confondus devant le Seigneur,/comme l'herbe au feu, vous serez desséchés.

- Gloire au Père et au Fils et au Saint Esprit.

- Par le Saint Esprit tout âme est vivifiée,/s'élève en se purifiant,/mystiquement irradiée par la Trinité Une.

- Maintenant et toujours et dans les siècles des siècles, amen.

- Du Saint Esprit jaillissent les flots de la grâce/irrigant la création toute entière/pour faire naître la Vie.

5.- Serviteurs du Seigneur, alleluia.

Louez le nom du Seigneur,/louez, serviteurs du Seigneur, alleluia.

- Chantés à Son Nom,/car Il est bon, alleluia.

- Moi, je sais qu'Il est grand le Seigneur, alleluia.

- Tout ce qui a plu au Seigneur/Il l'a fait dans les cieux et sur la terre, alleluia.

- Il frappa les premiers-nés d'Egypte, alleluia.

- Contre Pharaon et ses serviteurs, alleluia.

- Les idoles des païens/or et argent, oeuvres de main d'homme, alleluia.

- Comme elles seront ceux qui les priment, alleluia.

6.- Gloire au Père et au Fils et au Saint Esprit.

- Divinité, Suprême Origine/Père non engendré,/Fils engendré,/Esprit qui procède,/Trinité Une et Sainte,/adorée avec piété,/gloire à Toi.

7.- Verset: Tu es béni, Seigneur,/apprends-moi tes volontés.

- Le peuple des anges fut saisi de stupeur/en Te voyant compté parmi les morts,/ô Sauveur, qui anéantis la force de la mort,/Avec Toi, Tu as relevé Adam/et libéré tous les hommes de l'enfer.

- Verset: Tu es béni, Seigneur,/apprends moi tes volontés.

- De grand matin, les porteuses d'aromates/couraient à Ton sépulcre et se lamentaient;/mais l'ange se tint devant elles et leur dit/"Le temps des larmes est passé, ne pleurez pas,/annoncez plutôt aux Apôtres la résurrection".

- Gloire au Père et au Fils et au Saint Esprit.

- Nous adorons le Père et Son Fils et le Saint Esprit,/la Trinité Sainte dans Son Unique Substance/et nous crions avec les Séraphins/Saint, Saint, Saint, es-Tu Seigneur.

- Maintenant et toujours et dans les siècles des siècles, amen.

- O Vierge, lorsque tu as enfanté la Source de Vie,/tu as libéré Adam du péché/et tu as accordé à Eve la joie au lieu de la tristesse/qu'il fasse couler sur elle des flots de vie. Celui qui a pris chair de toi,/car Il est Dieu et homme.

- Alleluia, alleluia, alleluia, gloire à Toi, ô Dieu (3x)

8.- Gloire à Toi qui nous montre la Lumière,/gloire à Dieu au plus haut des cieux,/paix sur la terre/et bienveillance aux hommes.

- Nous Te chantons, nous Te bénissons,/nous T'adorons, nous Te glorifions,/nous Te rendons grâce pour Ton immense gloire.

- (Seigneur Dieu,/Roi du Ciel,/Dieu le Père tout puissant,/Seigneur, Fils Unique, Jésus-Christ, avec le Saint Esprit).

- Seigneur Dieu, Agneau de Dieu,/le Fils du Père,/Toi qui enlève le péché du monde,/prends pitié de nous.

- (Toi qui enlève le péché du monde,/reçois notre prière,/Toi qui es assis à la droit du Père, prends pitié de nous).

- (Car Toi seul es Saint,/Toi seul es Seigneur, Jésus Crist/à la gloire de Dieu le Père, amen).

- Chaque jour, je Te bénirai/et louerai Ton Nom/pour les siècles des siècles.

- Tu es béni, Seigneur, Dieu de nos pères,/Ton Nom est loué et glorifié pour les siècles, amen.

- (Sur nous, Seigneur, soit Ta miséricorde,/ainsi qu'en Toi fut notre espérance).

- Tu es béni, Seigneur,/apprends-moi Tes volontés.

- Seigneur, Tu fus pour nous un refuge d'âge en âge./Moi j'ai dit: "Pitié pour moi, Seigneur,/guéris mon âme, car j'ai péché contre Toi.

- (Seigneur, c'est vers Toi que j'ai fui,/enseigne-moi à faire Ta volonté,/car c' est Toi mon Dieu).

- (En Toi est la source de Vie,/dans Ta Lumière nous verrons la Lumière).

- Etends Ta miséricorde à ceux qui Te connaissent.

- Saint Dieu,/Saint Fort,/Saint Immortel,/prends pitié de nous.

9.- En mémoire éternelle sera le juste. Alleluia.

10.- Seigneur, la femme tombée dans une multitude de péchés,/reconnut Ta Divinité et devint porteuse d'aromates/avant Ta mise au tombeau, elle T'offre la myrrhe en pleurant;/"Malheur à moi, dit-elle, la nuit me tient, l'aiguillon du plaisir, l'amour sombre et ténébreux du péché./Reçois le flot de mes pleurs, Toi qui avec les nuages fais descendre l'eau en la mer,/incline l'oreille vers les sanglots de mon coeur, Toi qui inclinas les cieux en Ton indicible abaissement/. Je baiserai Tes pieds immaculés, les essuyant ensuit avec les boucles de ma tête./Au paradis, Eve percevant le bruit de leur approche, frémissante de peur se cacha./Seigneur, qui scrutera la multitude de mes péchés?/Qui sondera l'abîme de Tes Jugements, Libérateur de mon âme, mon Sauveur?/Ne méprise pas Ta servante, dans Ton amour infini".

Τὰ κείμενα τῶν μελῶν

1. Κεκραγάριο· ἦχος α΄ Πα

Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου·
εἰσάκουσόν μου, Κύριε.
Κύριε, ἐκέκραξα πρὸς σέ, εἰσάκουσόν μου·
πρόσχες τῇ φωνῇ τῆς δεήσεώς μου,
ἐν τῷ κεκραγέναι με πρὸς σέ,
εἰσάκουσόν μου, Κύριε.

Κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου
ὡς θυμίαμα ἐνώπιόν σου,
ἔπαρσις τῶν χειρῶν μου, θυσία ἑσπερινή·
εἰσάκουσόν μου, Κύριε.

Στιχηρὸ ἀναστάσιμο· ἦχος α΄

Τὰς ἑσπερινὰς ἡμῶν εὐχὰς
πρόσδεξαι ἅγιε Κύριε·
καὶ παράσχου ἡμῖν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν,
ὅτι μόνος εἶ ὁ δείξας
ἐν κόσμῳ τὴν ἀνάστασιν.

Κυκλώσατε, λαοί, Σιὼν
καὶ περιλάβετε αὐτήν·
καὶ δότε δόξαν ἐν αὐτῇ
τῷ ἀναστάντι ἐκ νεκρῶν·
ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν,
ὁ λυτρωσάμενος ἡμᾶς
ἐκ τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν.

•

2. Τριαδικὸ τοῦ Μεσονυκτικοῦ· ἦχος β΄

Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς
τὴν ἐνθέαν ὑμνεῖν Τριάδα·
ἄναρχον Πατέρα καὶ παντουργόν,
συνάναρχον Λόγον
πρὸ αἰώνων ἐκ Πατρὸς ἀρρεύστως τεχθέντα,
καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα,
τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀχρόνως ἐκπορευόμενον.

•

3. Κάθισμα· ἦχος τρίτος

Τὴν ὡραιότητα τῆς παρθενίας σου,
καὶ τὸ ὑπέρλαμπρον τὸ τῆς ἁγνείας σου
ὁ Γαβριὴλ καταπλαγείς, ἐβόα σοι, Θεοτόκε·
ποῖόν σοι ἐγκώμιον προσαγάγω ἐπάξιον;
τί δὲ ὀνομάσω σε; ἀπορῶ καὶ ἐξίσταμαι·
διὸ ὡς προσετάγην βοῶ σοι,
χαῖρε, ἡ κεχαριτωμένη.

•

4. Ἀναβαθμοὶ τῶν ἑορτῶν· Ἐκ νεότητός μου

Ἦχος δ΄ λέγετος

Ἐκ νεότητός μου πολλὰ πολεμεῖ με πάθη·
ἀλλ' αὐτὸς ἀντιλαβοῦ καὶ σῶσον, Σωτήρ μου.

Οἱ μισοῦντες Σιών, αἰσχύνθητε ἀπὸ τοῦ Κυρίου·
ὡς χόρτος γὰρ πυρὶ ἔσεσθε ἀπεξηραμμένοι.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι·

Ἁγίῳ Πνεύματι πᾶσα ψυχὴ ζωοῦται
καὶ καθάρσει ὑψοῦται, λαμπρύνεται
τῇ τριαδικῇ μονάδι ἱεροκρυφίως.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν·

Ἁγίῳ Πνεύματι ἀναβλύζει τὰ τῆς χάριτος ῥεῖθρα,
ἀρδεύοντα ἅπασαν τὴν κτίσιν πρὸς ζωογονίαν.

5. Πολυέλεος, Δοῦλοι, Κύριον

Ἦχος α΄ Πα

Δοῦλοι, Κύριον ἀλληλούϊα.
Αἰνεῖτε τὸ ὄνομα Κυρίου,
αἰνεῖτε, δοῦλοι, Κύριον·
ἀλληλούϊα.

Ψάλατε τῷ ὀνόματι αὐτοῦ,
ὅτι καλόν·
ἀλληλούϊα.

Ὅτι ἐγὼ ἔγνωκα,
ὅτι μέγας ὁ Κύριος·
ἀλληλούϊα.

Πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησεν,
ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ·
ἀλληλούϊα.

Ὃς ἐπάταξε τὰ πρωτότοκα Αἰγύπτου·
ἀλληλούϊα.

Ἐν Φαραὼ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς δούλοις αὐτοῦ·
ἀλληλούϊα.

Τὰ εἴδωλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον,
ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων·
ἀλληλούϊα.

Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιντο οἱ ποιοῦντες αὐτά.
Ἀλληλούϊα.

Οἶκος Ἰσραήλ,
εὐλογήσατε τὸν Κύριον·
ἀλληλούϊα.

Οἶκος Λευΐ,
εὐλογήσατε τὸν Κύριον·
ἀλληλούϊα.

Εὐλογητὸς Κύριος ἐκ Σιών,
ὁ κατοικῶν Ἰερουσαλήμ·
Ἀλληλούϊα.

•

6. Τὸ τριαδικὸ μάθημα καὶ τὸ κράτημα τοῦ αὐτοῦ πολυελέου· ἦχος α΄ Πα

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι·

Ἡ ὑπεράρχιος θεότης,
Πατὴρ ὁ ἀγέννητος,
Υἱὸς ὁ γεννητός
καὶ Πνεῦμα τὸ ἐκπορευτόν,
ἡ ἐν Μονάδι εὐσεβῶς προσκυνουμένη
Τριὰς ἁγία, δόξα σοι.

Ανενα νε... Τεριρε... Τεριρεμ

Τριὰς ἁγία, δόξα σοι.

7. Εὐλογητάρια, τὰ «συνοπτικά».

Ἦχος πλ. α΄ Πα

Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε,
δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου.

Τῶν ἀγγέλων ὁ δῆμος
κατεπλάγη ὁρῶν σε
ἐν νεκροῖς λογισθέντα·
τοῦ θανάτου δέ, Σωτήρ,
τὴν ἰσχὺν καθελόντα
καὶ σὺν ἑαυτῷ τὸν Ἀδὰμ ἐγείραντα
καὶ ἐξ ᾅδου πάντας ἐλευθερώσαντα.

Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε,
δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου.

Λίαν πρωῒ μυροφόροι ἔδραμον
πρὸς τὸ μνῆμά σου θρηνολογοῦσαι·
ἀλλ' ἐπέστη πρὸς αὐτὰς
ὁ ἄγγελος καὶ εἶπε·
θρήνου ὁ καιρὸς πέπαυται,
μὴ κλαίετε·
τὴν ἀνάστασιν δὲ ἀποστόλοις εἴπατε.

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι·

Προσκυνοῦμεν Πατέρα
καὶ τὸν τούτου Υἱόν τε
καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα·
τὴν ἁγίαν Τριάδα
ἐν μιᾷ τῇ οὐσίᾳ
σὺν τοῖς Σεραφεὶμ κράζοντες·
τὸ Ἅγιος, Ἅγιος, Ἅγιος εἶ, Κύριε.

Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ζωοδότην τεκοῦσα
τὸν Ἀδὰμ ἁμαρτίας
ἐλυτρώσω, Παρθένε·
χαρμονὴν δὲ τῇ Εὔᾳ
ἀντὶ λύπης παρέσχες,
ῥεύσαντα ζωῆς, ἴθυνε πρὸς ταύτην δὲ
ὁ ἐκ σοῦ σαρκωθεὶς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.

Ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα, ἀλληλούϊα,
δόξα σοι, ὁ Θεός (τρίς).

•

8. Δοξολογία ἁγιά.

Ἦχος δ΄ ἁγια

Δόξα σοι τῷ δείξαντι τὸ φῶς·
δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη,
ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.

Ὑμνοῦμέν σε, εὐλογοῦμέν σε,
προσκυνοῦμέν σε, δοξολογοῦμέν σε,
εὐχαριστοῦμέν σοι,
διὰ τὴν μεγάλην σου δόξαν.

Κύριε, ὁ Θεός, ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ,
ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρός,
ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου,
ἐλέησον ἡμᾶς,
ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου.

Καθ' ἑκάστην ἡμέραν εὐλογήσω σε
καὶ αἰνέσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα
καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.

Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε,
ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν
καὶ αἰνετὸν καὶ δεδοξασμένον τὸ ὄνομά σου
εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε,
δίδαξόν με τὰ δικαιώματά σου.

Κύριε, καταφυγὴ ἐγενήθης ἡμῖν
ἐν γενεᾷ καὶ γενεᾷ. Ἐγὼ εἶπα·
Κύριε, ἐλέησόν με,
ἴασαι τὴν ψυχήν μου,
ὅτι ἥμαρτόν σοι.

Παράτεινον τὸ ἔλεός σου τοῖς γινώσκουσί σε·
Ἅγιος ὁ Θεός, Ἅγιος ἰσχυρός, Ἅγιος ἀθάνατος,
ἐλέησον ἡμᾶς.

•

9. Κοινωνικὸ τῆς Τρίτης, τῆς ἑβδομάδος.

Ἦχος βαρύς

Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ἔσται δίκαιος·
Ανενανε... Ἀλληλούϊα.

•

10. Τὸ εἰς τὸν Ὄρθρον τῆς Μεγάλης Τετάρτης δοξαστικὸ τῶν ἀποστίχων (τὸ γνωστὸ ὡς τροπάριο τῆς Κασσιανῆς). Ἦχος πλ. δ΄

Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι·
Καὶ νῦν καὶ ἀεὶ
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Κύριε,
ἡ ἐν πολλαῖς ἁμαρτίαις περιπεσοῦσα γυνή
τὴν σὴν αἰσθομένη θεότητα,
μυροφόρου ἀναλαβοῦσα τάξιν,
ὀδυρομένη μύρά σοι πρὸ τοῦ ἐνταφιασμοῦ κομίζει.
Οἴμοι, λέγουσα, ὅτι νύξ μοι ὑπάρχει
οἶστρος ἀκολασίας·
ζοφώδης τε καὶ ἀσέληνος ἔρως τῆς ἁμαρτίας.
Δέξαι μου τὰς πηγὰς τῶν δακρύων,
ὁ νεφέλαις διεξάγων τῆς θαλάσσης τὸ ὕδωρ·
κάμφθητί μοι πρὸς τοὺς στεναγμοὺς τῆς καρδίας,
ὁ κλίνας τοὺς οὐρανοὺς τῇ ἀφάτῳ σου κενώσει.
Καταφιλήσω τοὺς ἀχράντους σου πόδας,
ἀποσμήξω τούτους δὲ πάλιν
τοῖς τῆς κεφαλῆς μου βοστρύχοις·
ὧν ἐν τῷ παραδείσῳ Εὔα τὸ δειλινὸν
κρότον τοῖς ὠσὶν ἠχηθεῖσα τῷ φόβῳ ἐκρύβη.
Ἁμαρτιῶν μου τὰ πλήθη καὶ κριμάτων σου ἀβύσσους
τίς ἐξιχνιάσει, ψυχοσῶστα Σωτήρ μου;
μή με τὴν σὴν δούλην παρίδῃς,
ὁ ἀμέτρητον ἔχων τὸ μέγα ἔλεος.

14 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1979

"Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ"

Ο ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΗΣ 1600ΗΣ ΑΜΦΙΕΤΗΡΙΔΟΣ ΤΟΥ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΚΥΡΙΑΚΗ 14 — ΔΕΥΤΕΡΑ 15 ΟΚΤΩΒΡ

Η ἐκδήλωση τῆς Βυζαντινῆς Μουσικολογίας

Τό Ἵδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πραγματοποιεῖ τήν τέταρτη μουσικολογική σπουδή μέ θέμα «Πέτρος Λαμπαδάριος ὁ Πελοποννήσιος» τή Δευτέρα 15 Ὀκτωβρίου 1979 καί ὥρα 8 ἕως 10 τό βράδυ στήν αἴθουσα τῆς Ἐθνικῆς Λυρικῆς Σκηνῆς «Ὀλύμπια» — Ἀκαδημίας 59, καί ὄχι στήν αἴθουσα τοῦ Παρνασσοῦ ὅπως ἀναγράφεται στίς προσκλήσεις πού ταχυδρομήθηκαν. Θά μιλήσει ὁ μουσικολόγος κ. Γρ. Θ. Στάθης, καί θά φάλει μεγάλος χορός κρουφαλτῶν μέ χοράρχη τόν ἀρχοντα πρωτοψάλτη, κ. Θρασύβουλο Στανίτσα. Ἡ συναυλία αὐτή περιλήφθηκε στό πρόγραμμα ἑορτασμοῦ τοῦ ἔτους τοῦ Ἁγίου Βασιλείου καί ἐφιστᾶται ἰδιαίτερα ποσοχή γιά τήν ἀλλαγή τῆς αἰθούσας.

ΣΕ ΔΕΚΑ ΜΕΡΕΣ Η ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΤΩΝ ΚΑΡΥΑΤΙΔΩΝ

ΜΕΣΑ σέ δέκα μέρες ὅλες οἱ

Ατζεν

Μουσικολογική σπουδή

Τό Ἵδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πραγματοποιεῖ αὔριο τήν τέταρτη μουσικολογική σπουδή, μέ θέμα «Πέτρος Λαμπαδάριος ὁ Πελοποννήσιος» στίς 8 ἕως 10 τό βράδυ στήν αἴθουσα τῆς Ἐθνικῆς Λυρικῆς Σκηνῆς «Ὀλύμπια», Ἀκαδημίας 59, καί ὄχι στήν αἴθουσα τοῦ «Παρνασσοῦ», ὅπως ἀναγράφεται στίς προσκλήσεις πού ταχυδρομήθηκαν. Θά μιλήσει ὁ μουσικολόγος κ. Γρ. Θ. Στάθης, καί θά φάλει μεγάλος χορός κρουφαλτῶν μέ χοράρχη τόν ἄρχοντα πρωτοψάλτη, κ. Θρασύβουλο Στανίτσα. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ἡ ἐκδήλωση αὐτή περιλήφθηκε στό πρόγραμμα ἑορτασμοῦ τοῦ ἔτους τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ποῦ δημοσιεύθηκε κάπως καί ἐφιστᾶται ποσοχή γιά τήν ἀλλαγή τῆς αἰθούσας. Εἴσοδος ἐλεύθερα.

Μαθήματα στή ΧΕΝ

Συνεχίζονται οἱ ἐγγραφές στή ΧΕΝ (ὁδ. Κηφισίας 299) γιά μαθήματα ταχυρρύθμου συστήματος κοπτικῆς - ραπτικῆς, ὑφαντικῆς, μπατίκ, ζω-

«ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ» 74/1.11.79

ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΔΗΛΟΣΙ

Τό Ἵδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, στή σειρά τῶν ἐκδηλώσεών του, ἀφιέρωσε πρόσφατα εἰδική δημόσια σύναξι ἀφιερωμένη στόν Πέτρο Λαμπαδάριο τόν Πελοποννήσιο. Μέ τήν εὐκαιρία τῆς συμπληρώσεως 200 χρόνων ἀπό τήν ἐκδημία του, στήν κατάμεστη ἀπό φιλομούσους αἴθουσα τῆς Ἐθνικῆς Λυρικῆς Σκηνῆς, ὁ ἐπιστημονικός συνεργάτης τοῦ Ἱδρύματος δρ. κ. Γρ. Στάθης παρουσίασε τή μορφή τοῦ μεγάλου ἐκείνου δασκάλου τῆς ψαλτικῆς τέχνης.

Ὁ δέ πολυμελής χορός, ὑπό τή διεύθυνσι τοῦ ἄρχοντος πρωτοψάλτου τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας κ. Θρ. Στανίτσα, ἑρμήνευσε μέ ἐξαιρετική ἐπιτυχία μερικές ἀπό τίς ἐμμελέστερες συνθέσεις τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου.

Τήν ὡραία αὐτή ἐκδήλωσι παρηκολούθησαν πολλοί Σεβ. Μητροπολῖτες, ἄλλοι κληρικοί καί πλήθος μιλομούσων.

ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΣΤΗ ΛΥΡΙΚΗ ΣΚΗΝΗ

Μέ τήν εὐκαιρία τῶν ἐκδηλώσεων γιά τό «Ἔτος Μ. Βασιλείου» τήν ἴδια μέρα τό βράδυ στό θέατρο ΟΛΥΜΠΙΑ ἔγινε μεγάλη Βυζαντινή Μουσική Συναυλία ἀφιερωμένη στόν Πέτρο τόν Πελοποννήσιο γιά τά 200 χρόνια ἀπ' τό θάνατό του. Πρωτεργάτες τῆς μουσικῆς πανδεσίας ἦσαν ὁ Μουσικολόγος Δρ Θεολογίας κ. Γρηγόριος Στάθης καί ὁ Ἄρχων Ἱερωτοψάλτης τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας κ. Θρασύβουλος Στανίτσας. Ἡ Συναυλία, ποῦ κράτησε περίπου δύο ὧρες, ἄφησε ἄριστες ἐντυπώσεις σέ ὅσους τήν παρακολούθησαν. Φάνηκε γιά μιά φορά ἀκόμη τό μεγαλεῖο καί τό ὕψιστο κάλλος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μας μουσικῆς, γιά τό ὁποῖο πρέπει νά εἴμαστε ὑπερήφανοι.

3. Τή... θεδόξου ... ου, ἀφοῦ ...

«ΙΕΡΟΨΑΛΤΙΚΑ ΝΕΑ» - Νοέμβριος '79

Chant byzantin

Parmi deux mille ans de musique — peut-être davantage si l'on en croit certains historiens qui font remonter le chant byzantin à la période hellénistique eu à la pratique syro-palestinienne —, une petite part nous a été livrée avec les meilleures garanties d'authenticité par la chorale de l'Institut de musicologie d'Athènes, dirigée par Thrassyvoulos Stanislas qui fut le premier chantre du Patriarcat de Constantinople avant que l'exil ne le force à continuer la tradition en Grèce.

Un beau programme d'une heure et demie présentait des œuvres de Pierre du Péloponèse, un des compositeurs majeurs du XVIIIe siècle. Pour un auditoire peu familiarisé avec cette tradition musicale très riche et encore bien vivante en Asie mineure et en Europe de l'Est, il s'agit d'un rapide coup d'œil arrêté en un point de l'histoire; cependant les procédés de composition des grands maîtres consistant à n'innover que dans l'agencement et l'enjolivement de formules mélodiques séculaires, quelques hymnes suffisent à mettre en évidence les caractéristiques communes aux différents genres: l'ison, assise tonale de la cantilène, le spectre restreint des intervalles, une grande sobriété générale, ce qui n'exclut pas des moments sublimes où de longues vocalises parent de mille couleurs la sonorité d'une syllabe.

Les voix sont bien timbrées et la profondeur des basses en bourdon renforce le sentiment de plénitude du son. La précision des commentaires du programme et les quelques explications données de vive voix ont fait de ce concert peu commun une excellente approche de quelques styles de leur expression propre. Le même programme se répète ce jeudi 15 à l'église Saint-Pierre à Gand et le vendredi 16 à l'église des Pères Jésuites à Louvain (Heverlee), chaque fois à 20 heures.

F. L.

LE SOIR 15/11/79

ΤΟ ΙΔΡΥΜΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΟ ΒΕΛΓΙΟ

Τό Ἵδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὕστερα ἀπό πρόσκλησι τοῦ αἰδεσιμολογιωτάτου Σακελλαρίου π. Σπυρίδωνος Ἀντωνίου, γιά τόν ἑορτασμό τῶν 10 χρόνων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Βελγίου καί τοῦ Ἔτους Παραδόσεως, πραγματοποίησε τρεῖς συναυλίες Βυζαντινῆς Μουσικῆς, μέ συνθέσεις τοῦ Πέτρου Πελοποννησίου († 1778), στίς πόλεις Βρυξέλλες, Γάνδη καί Λουβαίν τοῦ Βελγίου, τήν ἑβδομάδα 12 - 18 Νοεμβρίου.

Τή μουσικολογική εὐθύνη καί παρουσίασι εἶχε ὁ ἐπιστημονικός συνεργάτης τοῦ Ἱδρύματος κ. Γρ. Θ. Στάθης, δρ. Θ., μουσικολόγος, τό 12μελή δέ χορό τῶν ἱεροψαλτῶν διηύθυνε ὁ ἄρχων πρωτοψάλτης κ. Θρασύβουλος Στανίτσας.

Τίς συναυλίες, πού πραγματοποιήθηκαν σέ μεγάλους καί περίφημους γιά τήν ἀρχιτεκτονική καί τήν ἀκουστική τους ναούς, παρακολούθησε πυκνό ἀκροατήριο, Βέλγοι κατά τό μεγαλύτερο ποσοστό, καθηγητές πανεπιστημίου, ἱερωμένοι καί φοιτητές, οἱ ὁποῖοι ἔδειξαν ζωηρό ἐνδιαφέρον γιά τήν πνευματική αὐτή ὀξία τῆς Ἑλληνικῆς Παραδόσεως, τό βυζαντινό μέλος τῆς ὀρθόδοξης λατρείας.

Ἡ μεγάλη ἐπιτυχία τῶν συναυλιῶν, ὅπως τονίστηκε καί ἀπ' τόν βελγικό Τύπο, ἀποτελεῖ μιά κατάκτησι καί ἀνοίγει τό δρόμο γιά τή διάδοσι τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς στό δυτικό κόσμο τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς, στόν ὁποῖο οἱ Ἕλληνες πρέπει νά εἰσέλθουμε μέ τίς πνευματικές μας ὀξίες, μεταξύ τῶν ὁποίων λαμπρή θέσι κατέχει ἡ Βυζαντινή Μουσική.

ΜΕΤΑΦΟΡ... ΙΕΡΑΣ Μ...

Ἀπό 8 Ὀκ... γυ-
ναικεία ὁδε... ...ερᾶς
Μονῆς Ἁγί... ...λόγου,
ποῦ εἶχε ... Μαζα-
ράκι Θη... ...ε σέ κα-
λύτερ... ...ια καί ἐγ-
κατο... ...ρά Μονή Ἁ-
γίου... ...ον κοντά στά
Ἀ... Ἡγουμένη τῆς
... ...ι ἡ μοναχή Μα-
...ουσε ὁ ἀείμνηστος
... τῆς Ἱ. Μονῆς Πο-
ρ... ...ρωποῦ Ἀρχιμ. Χερου-
βείμ.

«ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ» 16/1-12-1979

Φωτογραφία γιά τή μουσικολογική σπουδή μέ θέμα "Πέτρος Πελοποννήσιος" ποῦ ἔγινε στήν Ἀθήνα καί σέ πόλεις τοῦ Βελγίου τό φθινόπωρο τοῦ 1979. Μ.Γ.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΚΥΡΙΑΚΗ — ΔΕΥΤΕΡΑ 11—12 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 197...

Μουσεῖο Μητέρας

Ἱδρύθηκε τό Μουσεῖο τῆς Μητέρας μέ δωρεά τοῦ παιδαγωγοῦ κ. Χρ. Οἰκονομόπουλου. Τό Μουσεῖο περιλαμβάνει περίπου 12.000 ἀντικείμενα πού σχετίζονται μέ τήν κύησι, τόν τοκετό καί τή λοχεία καί καλύπτει τή χρονική περίοδο ἀπό τό 1453 ὡς τό 1953.

Βυζαντινή μουσική

Τό Ἵδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος προσκλήθηκε νά παρουσιάσει στό Βέλγιο, στίς πόλεις Βουξέλλες, Γάνδη καί Λουβαίν, τήν ἑβδομάδα αὐτή, τρεῖς συναυλίες βυζαντινῆς μουσικῆς μέ τίς μελωδικότερες συνθέσεις τοῦ Πέτρου Λαμπαδαρίου, ἔργο, πού πρόσφατα παρουσίασε ἐδῶ στήν ΕΛΣ ὡς

Ατζε...

τέταρτη σπουδή τῆς σειρᾶς «Βυζαντινοί καί Μεταβυζαντινοί Μελουργοί». Τή μουσικολογική παρουσίαση θά κάνει ὁ μουσικολόγος δρ Γρ. Θ. Στάθης καί τόν 15μελή χορό, θά διεύθυνει ὁ ἄρχων Πρωτοψάλτης κ. Θρασύβουλος Στανίτσας.

Τιμητική ἐκδήλωση

Ὁ «Φυσιολάτρης» ὀργανώνει αὔριο στίς 6.30 μ.μ. στόν «Παρνασσό» τιμητική ἐκδήλωση γιά τόν Σεραφείμ Τσιτσά καί τό συγγραφικό του ἔργο, ἰδιαίτερα τό